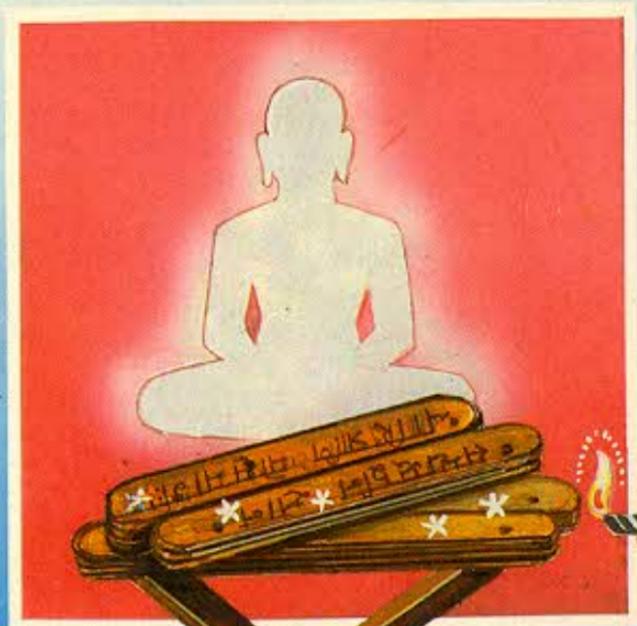

ಮಹಾಪುರಾಣ ಸೂಕ್ತಿಗಳು

37

ಪಂಡಿತರತ್ನ
ಎ.ಕುಂಟರಾಜ ಕಾಸ್ತಿಟ್ಟಪ್ಪ
ಜನ್ಮ ಕತಾಬ್ಬಿ 1888-1988

ಮಹಾಪುರಾಣ ನೂಕಿಗಳು

ಸಂಪಾದಕ

ಡಾ. ಎಂ. ಎ. ಜಯಚಂದ್ರ

ಪ್ರಕಾಶಕರು

ಪಂಡಿತರತ್ನ ಎ. ಶಾಂತಿರಾಜ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಟ್ರಸ್ಟ್

ಬೆಂಗಳೂರು

ದೂರವಾಣಿ ೬೪೯೪೬೧

ಆಶೀರ್ವಚನ

ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತನ್ನೇ ಸೂಕ್ತಿ, ಸುಭಾಷಿತವೆಂದು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇವುಗಳ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅನೇಕ ಸೂಕ್ತಿಗಳೂ ಹುಟ್ಟಿಕೊಂಡಿವೆ. ಅವುಗಳ ಪ್ರಕಾರ ಸೂಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಸುಭಾಷಿತವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುವವನು ದುಃಖಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ರಸಗಳಿಗಿಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು ಸುಭಾಷಿತ ರಸ. ಇದು ಎಂದೂ ಕೆಡುವುದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಸವಿದಷ್ಟು ಲವಲವಿಕೆ. ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಕಟು ವೃಕ್ಷದ ಎರಡು ಅಮೃತ ಫಲಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸುಭಾಷಿತ. ಇವು ವಾಕ್ಯಮಾಣಿಕ್ಯಗಳು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಬಹು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಸುಭಾಷಿತ ಅಥವಾ ಸೂಕ್ತಿ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದು ಜೀವನದ ಗುಣಾವಗುಣಗಳನ್ನು, ಧೈಯ ಆದರಗಳನ್ನು ಬಹುಮಾರ್ಮಿಕ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇಂಥ ಸೂಕ್ತಿಗಳು ಒಂದು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಇರುವುದೋ ಅಷ್ಟು ಆ ಕಾವ್ಯದ ಸೋಗಸು ಹೆಚ್ಚುವುದು.

ಇಂಥ ಸೂಕ್ತಿ (ಸು+ ಉಕ್ತಿ = ಒಳ್ಳೆಯ ಮಾತು) ಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ತೆಗೆದು, ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿರುವ ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಇಂಥ ಸಂಗ್ರಹ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ಗ್ರಂಥಗಳ ಸೂಕ್ತಿಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರೆಯದಿರುವದೊಂದು ದುರ್ದೈವದ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವು ಸಹ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿದೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಜೈನ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ದೊರಕುವ ಪ್ರಾಕೃತ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸೂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆ ಸಂಕಲಿಸಿ, ಅವುಗಳಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಥವಾ ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಯ ಅನುವಾದ ನೀಡಿ ಪ್ರಕಟಿಸದೆ ಇರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಇಂಥದೊಂದು ಕೊರತೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತುತ ಪುಸ್ತಕ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿವಾರಿಸುತ್ತದೆ.

ಗಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹಾಪುರಾಣವು ಮಹಾಸಾಗರದಂತೆ ವಿಶಾಲವಾಗಿದೆ. ಮಹಾಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಅಮೂಲ್ಯ ಮತ್ತು ರತ್ನಗಳಿರುವಂತೆ ಮಹಾಪುರಾಣದಲ್ಲಿ ಮೌಲಿಕ ನುಡಿಮುತ್ತುಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಡಾ. ಎಂ. ಎ. ಜಯಚಂದ್ರರು ಬಹುಶ್ರಮದಿಂದ ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆದು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಮಹಾಪುರಾಣದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರು. ನಾನಾ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಶೋಧನೆ ಕೈಗೊಳ್ಳುವವರಿಗೆ

ಸಹಾಯಕವಾಗುವಂತೆ ಮಹಾಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಮಹಾನುಬಂಧವನ್ನು ಈಗಾಗಲೇ ತಯಾರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಸೂಕ್ತಿಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮಹಾಪುರಾಣವನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬಯಸುವವರಿಗೆ ಅವರ ಈ ಕೃತಿ ವಿಶೇಷ ನೆರವಾಗಬಲ್ಲುದು. ಮಹಾಪುರಾಣದ ಸೂಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು, ಭಾರತೀಯ ಜೀವನದರ್ಶನವನ್ನು ಹಾಗೂ ಜೈನಧರ್ಮದ ಸಾರವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ದಿವಂಗತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೇಸರಿ ಎ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜರು ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಿದ್ದರೂ ಧರ್ಮ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜಸೇವೆ ಮಾಡಿ ಆದರ್ಶ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಉತ್ತಮ ಧಾರ್ಮಿಕರು, ಶ್ರಾವಣೋತ್ತಮರು. ಯಾವ ಸಮಾಜಕ್ಕಾದರೂ ಗೌರವ ತರುವ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಉಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂಥವರ ಸ್ಮೃತಿಗಾಗಿ ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟವಾಗುತ್ತಿರುವುದು ನಿಜವಾಗಿ ತುಂಬ ಪ್ರಶಂಸನೀಯವಾದುದಾಗಿದೆ. 'ಮಹಾಪುರಾಣ ಸೂಕ್ತಿಗಳು' ಎಂಬ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿರುವ ಡಾ. ಎಂ.ಎ. ಜಯಚಂದ್ರರಿಗೂ, ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಧನ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿರುವ ದಿವಂಗತ ಎ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜರ ಕುಟುಂಬ ವರ್ಗದವರಿಗೂ, ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಪಂಡಿತರತ್ನ ಎ. ಶಾಂತಿರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿ ಟ್ರಸ್ಟಿನ ಧರ್ಮದರ್ಶಿಗಳಿಗೂ ನಮ್ಮ ಶುಭಾಶೀರ್ವಾದಗಳು.

ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ

ಕರ್ಮಯೋಗಿ

ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ಚಾರುಕೀರ್ತಿ ಭಟ್ಟಾರಕ ಸ್ವಾಮಿಗಳು

ಮುನ್ನುಡಿ

ಭಾಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು, ಜನರಂಜಕವಾಗಿ ಮಾತನಾಡಲು ಇಚ್ಛಿಸುವವರು ತಮ್ಮ ಮಾತುಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮೋತ್ತಮ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಬಳಸಿದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿರುತ್ತದೆ ಎಂಬ ಆಶಯವನ್ನು ಪಂಡಿತರತ್ನ ಎ.ಶಾಂತಿರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಹೊಂದಿದ್ದರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರು 'ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ ಕೌಮುದಿ' ಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದಿಸುವಾಗ, ಸುಭಾಷಿತ ರೂಪದ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಮೂಲರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡು, ಅದಕ್ಕೆ ಗದ್ಯಾನುವಾದವನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಹಿರಿಯರ ಆಶಯದ ಮುಂದುವರೆದ ರೂಪವೇ ಈ ಗ್ರಂಥ.

ಮಹಾಪುರಾಣಕ್ಕೆ ಅನುಬಂಧಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗ ನನ್ನ ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸೂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಇವುಗಳ ಅನುವಾದವೂ ಸಹ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳವರದೇ, ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸದೊಂದಿಗೆ. ಇಲ್ಲಿನ ಕೆಲವು ಸೂಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂವಾದಿಯಾದ ಕನ್ನಡ ಕವಿಗಳ ಸೂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸಹ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ನೀಡಲಾಗಿದೆ.

ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ತಮ್ಮ ವಿಶ್ವಮಾನವ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ 'ಮನುಷ್ಯಜಾತಿ ತಾನೊಂದೆ ವಲಂ' ಎಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲ ತತ್ತ್ವವಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸೂಕ್ತಿ ಪಂಪನದು. ಪಂಪನಿಗೆ ಮೂಲ ಭಗವಾನ್ ಜೀನಸೇನಾಚಾರ್ಯರ, 'ಮನುಷ್ಯಜಾತಿರೈಕೇವ' ಎಂಬ ಮಾತು. ಆಚಾರ್ಯರ ಈ ಸೂಕ್ತಿಗೆ ಮೂಲ ಆಧಾರ ಜೈನದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿರುವ ಸಮಾನತೆಯ ವಿಚಾರವೇ ಆಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಜೈನದರ್ಶನದಿಂದ ಪ್ರೇರಿತವಾದ ಮಹಾಪುರಾಣದ ಸೂಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಗಮನ ಹರಿಸಿದಷ್ಟೂ ಉಪಯುಕ್ತತೆ ಹೆಚ್ಚು.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿರುವ ಟ್ರಸ್ಟಿಗೂ ಆಶೀರ್ವಚನವನ್ನು ನೀಡಿ ಆಶೀರ್ವಾದಮಾಡಿರುವ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ಚಾರುಕೀರ್ತಿ ಭಟ್ಟಾರಕ ಸ್ವಾಮೀಜಿ ಅವರಿಗೂ ನಾನು ಆಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಡಾ. ಎಂ.ಎ. ಜಯಚಂದ್ರ

ಪ್ರಕಾಶಕರ ಎರಡು ನುಡಿ

ಪ್ರಾತಃ ಸ್ಮರಣೀಯರಾದ ಶ್ರೀ ಭಗವಚ್ಚನಸೇನ ಗುಣಭದ್ರಚಾರ್ಯರ ಸಮಗ್ರ ಮಹಾಪುರಾಣ ಕೃತಿಯನ್ನು ಪಂಡಿತರತ್ನ ಎತೂರರು ಶಾಂತಿರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಪಾಠಾಂತರದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟುದರ ಜೊತೆಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸರಳ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಾನುವಾದವನ್ನು ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ೧೯೪೦ರ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಪಿಸಿ ಮಹೋಪಕಾರ ಮಾಡಿದರು. ಈ ಬೃಹತ್ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವು ಈಗಾಗಲೇ ೧೯೮೧ ಮತ್ತು ೧೯೯೩ರಲ್ಲಿ ಮರುಮುದ್ರಣವಾಗಿ ಹೊರಬಂದಿದೆ.

ಈ ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥದ ಇಪ್ಪತ್ತು ಸಾವಿರ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶ್ಲೋಕಗಳ ಪೈಕಿ ತಮ್ಮ ಗವನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಸುವಾರು ಐದುನೂರು ಉತ್ತಮ ಸೂಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಡಾ|| ಎಂ.ಎ.ಜಯಚಂದ್ರರವರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಇದನ್ನು ಒಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಗ್ರಂಥರೂಪದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದರೆ ಅತ್ಯುಪಯುಕ್ತವಾಗುವುದೆಂಬ ಆಶಯ ವ್ಯಕ್ತ ಪಡಿಸಿದರು. ಈ ಸುತ್ತಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಡಾ. ಎಂ. ಎ. ಜಯಚಂದ್ರ ಅವರಿಗೆ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಅನಂತ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಕಟನಾ ಕಾರ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಮತ್ತು ಇದರ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಹೇಗೆ ಭರಿಸಬೇಕೆಂಬ ವಿಷಯದ ಬಗ್ಗೆ ಸಮಾಲೋಚನೆ ನಡೆದಿದ್ದಾಗಲೇ ದಿವಂಗತ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೇಸರಿ ಶ್ರೀ. ಎ. ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯವರಾದ ಶ್ರೀಮತಿ ಶಕುಂತಲ ನಾಗರಾಜ್ ಅವರು ಮತ್ತು ಅವರ ಸುಪುತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ ಮಂಜುನಾಥ್ ಅವರು ಅಪ್ರಾರ್ಥಿತವಾಗಿ ಶ್ರೀ. ಎ. ಆರ್. ನಾಗರಾಜರ ದಿವ್ಯಸ್ಫುರಣಾರ್ಥ ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಾಶನದ ಸಂಪೂರ್ಣ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಭರಿಸಲು ಮುಂದಾದರು. ಈ ಮಹನೀಯರ ಕೊಡುಗೆಯು ಶ್ಲಾಘನೀಯ ಹಾಗೂ ಅನುಕರಣೀಯ. ಈ ಅಮೂಲ್ಯ ಸಹಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆಭಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಕ್ಷೇತ್ರ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಶ್ರೀ ಮಠದ ಪರಮಪೂಜ್ಯ ಸ್ವಸ್ತಿಶ್ರೀ ಚಾರುಕೀರ್ತಿ ಭಟ್ಟಾರಕ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಮುದಿಯ

ಮಾಣಕೃದಂತೆ ಶುಭಾಶೀರ್ವಚನ ದಯೆ ಪಾಲಿಸಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀಗಳವರಿಗೆ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅತ್ಯಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮುದ್ರಣದ ಮಾಲಿಕರಾದ ಶ್ರೀ ಅಶೋಕ್ ಕುಮಾರ್ ಅವರಿಗೂ, ಈ ಗ್ರಂಥ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿದ್ದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮುದ್ರಣದ ಕರಡನ್ನೂ ತಿದ್ದಿ ಮುದ್ರಣದ ಎಲ್ಲ ಹಂತದಲ್ಲೂ ವಿಶೇಷ ಆಸಕ್ತಿ ವಹಿಸಿ ಸಹಕರಿಸಿರುವ ಡಾ. ಎಂ.ಎ. ಜಯಚಂದ್ರ ಅವರಿಗೂ, ಅಂದವಾದ ರಕ್ಷಾಕವಚವನ್ನು ರಚಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೀ ಆರ್. ಎಸ್. ಪದ್ಮರಾಜ್ ಅವರಿಗೂ, ರಕ್ಷಾಕವಚವನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿ ಬಿ.ಬಿ.ಡಿ ಪವರ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮಾಲಿಕರಿಗೂ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಚರಮಣಿಯಾಗಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು
೨೬-೪-೧೯೯೩.

ಪಂಡಿತರತ್ನ ಎ. ಶಾಂತಿರಾಜಶಾಸ್ತ್ರಿ ಟ್ರಸ್ಟ್

ಶ್ರಾವಕ ರತ್ನ ಎ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್

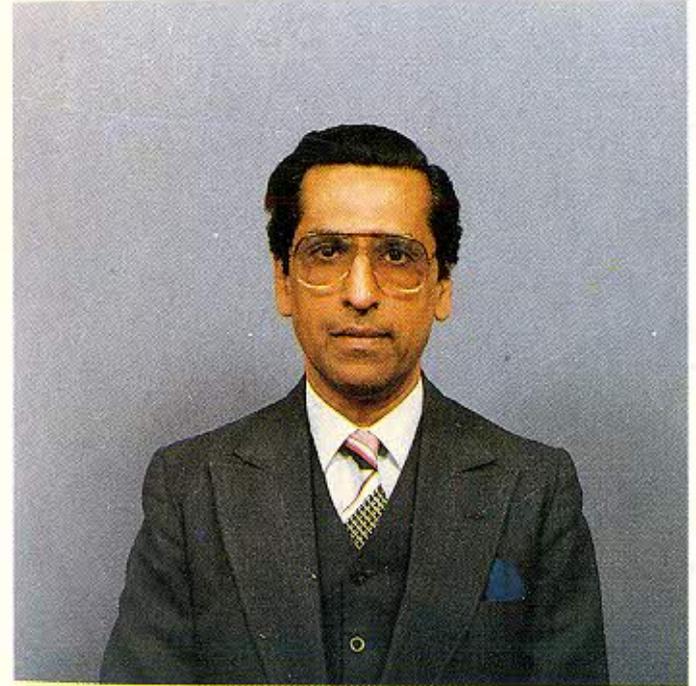
ಎ (ಆಣೆಕಾರ್) ಆರ್ (ರತ್ನರಾಜಯ್ಯ) ನಾಗರಾಜ್ ಅವರು ವಿದ್ಯುತ್ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲೂ ವಿದ್ಯುತ್ ಲೋಕದಲ್ಲೂ, ಸಾಮಾಜಿಕ ರಂಗದಲ್ಲೂ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಜನಮೆಚ್ಚುಗೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಅಪರೂಪದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದರು. ಇವರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕದ ಜೈನ ಸಮಾಜ, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೇಸರಿ(೧೯೭೭), ಜೈನಧರ್ಮ ಭೂಷಣ (೧೯೮೫) ವಿದ್ಯಾವಾಚಸ್ಪತಿ(೧೯೮೫), ಶ್ರಾವಕ ಶಿರೋಮಣಿ (೧೯೮೫) ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯರತ್ನ (೧೯೮೯) ಎಂಬ ಉಪಾಧಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವಗಳಿಂದ ನೀಡಿ ಗೌರವಿಸಿತು.

ಇವರು ಜೈನ ಸಮಾಜದ ಪ್ರಥಮ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಎಂದು ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಪುಟ್ಟಸ್ವಾಮಯ್ಯನವರ ಮೊಮ್ಮಗನಾಗಿ, ದಕ್ಷ ಹಿರಿಯ ಫೋಲಿಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದು ಹೆಸರುಗಳಿಸಿದ್ದ ಶ್ರೀ ರತ್ನರಾಜಯ್ಯ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀಮತಿ ಕಮಲಮ್ಮನವರ ಐವರು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯಮಗನಾಗಿ ೨೯-೬-೩೧ರಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಇವರ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ತುಮಕೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆದರೆ, ಪ್ರೌಢ ವ್ಯಾಸಂಗವೆಲ್ಲ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ೧೯೫೪ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಎಲೆಕ್ಟ್ರಿಕಲ್ ಬಿ.ಇ. ಪದವಿಧರರಾದರು. ಇನ್ನೊಂದು ವರ್ಷ ವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಮೆಕ್ಯಾನಿಕಲ್ ಬಿ.ಇ. ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಇವರದು ಬತ್ತದ ವಿದ್ಯಾದಾಹ. ೨೩ ವರ್ಷಗಳನಂತರ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಎಂ.ಎ. ಪದವಿಧರಾದರು.

೧೯೫೫ರಲ್ಲಿ ಇವರು ಶಿಂಷಾ ವಿದ್ಯುದಾಗಾರದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿದ್ಯುತ್ ಮಂಡಲಿಯ ಸೂಪರ್ ವೈಸರ್ ಆಗಿ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ, ಅದೇ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಚೀಫ್ ಇಂಜಿನಿಯರ್ ಜನರಲ್ ಎಂಬ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ, ಅಖಂಡ ೩೪ ವರ್ಷಗಳ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ, ಯಶೋವಂತರಾಗಿ ೧೯೮೯ರಲ್ಲಿ ನಿವೃತ್ತರಾದರು.

೧೯೮೫ ಹಾಗೂ ೧೯೯೦ರಲ್ಲಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಜಪಾನ್ ಹಾಗೂ ಅಮೆರಿಕಾ ದೇಶಗಳ ಪ್ರವಾಸಮಾಡಿ ಬಂದರು. ಈ ಎರಡೂ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲೂ ಅಲ್ಲಿನ ಅನೇಕ

ಸಮರ್ಪಣೆ

ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಕೇಸರಿ

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎ. ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್

೧೯-೬-೧೯೩೧

೨-೮-೧೯೯೦

ನಗರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷಣಗಳ ಮೂಲಕ ಕನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಪಸರಿಸಿ ಬಂದರು.

ಜೂನ್ ೧, ೧೯೫೬ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ಶಕುಂತಲ ಅವರು ಎ.ಆರ್.ನಾಗರಾಜರ ಜೀವನ ಸಂಗಾತಿಯಾದರು, ಸಹಧರ್ಮಿಣಿಯಾದರು. ಸತಿಪತಿಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಅನೇಕ ಮುನಿಗಳಿಗೆ, ಭಟ್ಟಾರಕರಿಗೆ ಆಹಾರದಾನಮಾಡಿ ಪುನೀತರಾದರು. ಇವರ ಸುಖೀ ದಾಂಪತ್ಯ ವೃಕ್ಷದ ಫಲಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ - ಶ್ರೀಮತಿ ಉಷಾ, ಶ್ರೀಮತಿ ಸಂಧ್ಯಾ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಮಂಜುನಾಥ್.

ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಕೆ.ಎಸ್. ಧರಣೇಂದ್ರಯ್ಯನವರ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ ಎ. ಆರ್. ನಾಗರಾಜರು, ತಾನು ಒಲಿದಂತೆ ಹಾಡುವ ಗಮಕ ಶೈಲಿಯೊಂದನ್ನು ರೂಢಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಆ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಾಚೀನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅರ್ವಾಚೀನರಿಗೆ ರುಚಿಸುವಂತೆ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು, ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಜೈನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ ಕೇಳುವ ಪದ್ಧತಿ ನಿಂತು ಹೋದಂತಿದ್ದುದನ್ನು ಪುನಶ್ಚೇತನಗೊಳಿಸಿದರು. ಆದಿಪುರಾಣ, ಅಜಿತಪುರಾಣ, ಗದಾಯುದ್ಧ ಭರತೇಶ ವೈಭವ, ಪಂಪ ರಾಮಾಯಣ, ಯಶೋಧರ ಚರಿತೆ, ರತ್ನಾಕರ ಶತಕ, ಅಪರಾಜಿತ ಶತಕ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ ಮೊದಲಾದ ಕನ್ನಡದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ್ದರು. ಈ ಕೃತಿಗಳ ಸಾವಿರಾರು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಪುಸ್ತಕದ ನೆರವಿಲ್ಲದೆ ಸುಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಹಾಡಬಲ್ಲವರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ಕಾವ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ನೂರಾರು ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು, ಅನೇಕ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಪುರಾಣ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಈ ಸತ್ಕಾರ್ಯದಿಂದಲೇ ಅವರು ಕೀರ್ತಿವಂತರಾದರು ಹಾಗೂ ಅವರ ಹೆಸರು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಯಿತು.

ನರಸಿಂಹರಾಜಪುರ ಮತ್ತು ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಜೈನಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ಅವರು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಶ್ರಮಿಸಿದರು. ಬೆಳಗೊಳದ ಚಿಕ್ಕ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿರುವ ತೇರಿನ ಬಸದಿಯನ್ನು ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರ ಮಾಡಿಸಿದರು. ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಎಸ್.ಡಿ.ಜಿ.ಎಂ.ಐ. ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿದ್ದರು-ಸುಮಾರು ೧೭-೧೮ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ. ೧೯೮೧ರ ಮಹಾಮಸ್ತುಕಾಭಿಷೇಕದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮುನಿಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾನಂದರನ್ನು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಕರೆತರುವಲ್ಲಿ ಮಹತ್ತರ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಭಕ್ತಾಮರ ಸ್ತೋತ್ರವನ್ನು ಇವರು ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಅನುವಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರತ್ನಾಕರ ಹಾಗೂ ಅಪರಾಜಿತ ಶತಕಗಳಿಗೆ ಸರಳ ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮುನಿಶ್ರೀ

ವಿದ್ಯಾನಂದರ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದ ಪ್ರವಚನಗಳನ್ನು ಶ್ರೀ.ಜಿ.ಬ್ರಹ್ಮಪ್ಪ ಅವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಹಲವು ಸಂಸ್ಕರಣ ಸಂಪುಟಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಉಪಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆ ವೈವಿಧ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ.

ಧರ್ಮ, ಯಶಸ್ಸು, ಸುಖ- ಈ ಮೂರು ಸೇವನೆಯಿಂದಲೇ ಶ್ರಾವಕನ ಜನ್ಮವು ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವುದೆಂದು ಪಂಡಿತ ಆಶಾಧರರು ತಮ್ಮ ಸಾಗಾರಧರ್ಮಾಮೃತದಲ್ಲಿ ಸಾರಿದ್ದಾರೆ. ಇವು ಮೂರು ಎ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಮುಷ್ಟುರಿಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಆಯುಷ್ಯದ ಕೊನೆಕೊನೆಯ ಸಂವತ್ಸರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಯೋಗಿಯಂತೆ ಜೀವನ ನಡೆಸಿದರು. ಆ ಸಮಯದ ಪ್ರತಿಭಾಷಣದಲ್ಲೂ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಜೈನಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮಹೋತ್ಸವ ಎಂದು ಕರೆದಿರುವುದರ ಬಗ್ಗೆ ಮಾತನಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಶರೀರದ ನಶ್ವರತೆಯನ್ನು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟುವಂತೆ ರತ್ನಾಕರನ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥವರು ಆಗಸ್ಟ್ ೭, ೧೯೯೦ರ ರಾತ್ರಿ ಪಂಚನಮಸ್ಕಾರವನ್ನು ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಜಪಿಸುತ್ತಾ ಶಾಂತವಾಗಿ ನಿರ್ದಿಸುತ್ತಿರುವಾಗಲೇ ಇಹದ ಬದುಕಿಗೆ ಪೂರ್ಣವಿರಾಮ ಹಾಕಿದರು. ಇಂದು ಅವರು ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಇಲ್ಲವಾದರು ಸಹ ಧ್ವನಿ ಮುದ್ರಿತಗೊಂಡಿರುವ ಅವರ ಪ್ರವಚನ ವಾಣಿ ಹಾಗೂ ಅವರು ಮಾಡಿರುವ ಸಮಾಜೋಪಯೋಗಿ ಸೇವೆಗಳು ಅವರ ನೆನಪನ್ನು ಸದಾ ತರುತ್ತಿರುತ್ತವೆ.

ಅರ್ಪಣೆ

ಪಂಪ ರನ್ನ ಜನ್ನ ಅಭಿನವಪಂಪ ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ
 ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಕವಿಗಳ
 ಕಾವ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು
 ತಮ್ಮ ಅಮೋಘ ಭಾಷಣಗಳ ಮೂಲಕ
 ಕರ್ನಾಟಕ ಹಾಗೂ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ
 ಪಸರಿಸಿದ
 ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಕೇಸರಿ
 ಎ.ಆರ್. ನಾಗರಾಜ್ ಅವರ
 ಸ್ಮೃತಿಗೆ

ಮಹಾಪುರಾಣ ಸೂಕ್ತಿಗಳು

ಅಂತಕೋ ದುರ್ನಿವಾರೋತ್ಪ ವಾಯುತೇ ಸೋಪಿ ಹೇಲಯಾ|
ಜಿನಸ್ಮರಣ ಮಾತ್ರೇಣ ನ ವಾಯೋನೈ ಸ ಕೋ ರಿಪುಃ || ೧

ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಮನನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಕಷ್ಟ. ಜಿನೇಶ್ವರರ ಸ್ಮರಣ ಮಾತ್ರ ದಿಂದ ಆ ಯಮನೂ ಸುಲಭದಿಂದ ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆಂದ ಮೇಲೆ, ಬೇರೆ ಯಾವ ಶತ್ರುವು ನಿವಾರಿಸಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ? (೬೨ : ೨೮೬)

ತದಂತಕ ಪ್ರತೀಕಾರಃ ಸ್ಮರಣೇಯೋ ಮನೀಷಿಭಿಃ|
ಜಗತ್ತಯೈಕ ನಾಥೋರ್ಹನ್ ಪುರೇಹ ಚ ಹಿತಾವಹಃ|| ೨

ಪ್ರಾಜ್ಞರು ಆ ಯಮನಿಗೆ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬೇಕು. ಮೂರು ಲೋಕಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಅರ್ಹತ್ ಪರಮೇಶ್ವರನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಿತವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. (೬೨ : ೨೮೭)

ಭವದ್ ಭಾಷಾ ಬೃಹನ್‌ನಾವಾ ರತ್ನತ್ರಯ ಮಹಾಧನಾಃ|
ಸ್ವಸ್ಥಾನಂ ಜನ್ಮವಾರಾಶೇರವಾಪನ್ ಸುಖಸಾಧನಂ || ೩

ತಮ್ಮ (ಜಿನನ) ವಚನವೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಹಡಗಿನಿಂದ ರತ್ನತ್ರಯವೆಂಬ ಮಹಾಧನ ವುಳ್ಳವರು ಜನ್ಮವೆಂಬ ಸಾಗರದಿಂದ ಸುಖಸಾಧನವಾದ ಸ್ವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿ ದರು. (೬೨ : ೨೯೧)

ವಿರಾಗಃ ಸರ್ವವಿತ್ಸಾರ್ವಃ ಸೂಕ್ತ ಸೂನ್ಯತ ಪೂತವಾಕ್|
ಆಪ್ತಃ ಸನ್ಯಾಸದೇಶೀ ಯಸ್ತದಾಭಾಸಾಸ್ತತೋ ಪರೇ || ೪

ಯಾವನು ರಾಗರಹಿತನು, ಸರ್ವಜ್ಞನು, ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಿತಕರನು, ಯುಕ್ತಿ ಯುಕ್ತವು, ಸತ್ಯವೂ ಪವಿತ್ರವೂ ಆದ ವಚನವುಳ್ಳವನು, ಸನ್ಯಾಸವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ವನು ಆಗಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಆಪ್ತನು. ಅವನಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯವರು ಆಪ್ತಾಭಾಸರು (ನಿಜವಾದ ಆಪ್ತರಲ್ಲ). (೬೯ : ೧೩)

ಸುದುರ್ಲಭಂ ಯದನ್ಯತ್ರ ಚಿರಾದಪಿ ಸುಭಾಷಿತಂ|
ಸುಲಭಂ ಸ್ವೈರ ಸಂಗ್ರಾಹ್ಯ ತದಿಹಾಸ್ಮಿ ಪದೇ ಪದೇ|| ೫

ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳವಾಗಿ ಹುಡುಕಿದರೂ ದೊರೆಯದಿರುವ ಸುಭಾಷಿತ
ವನ್ನು ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪದದಲ್ಲಿಯೂ ಸುಲಭವಾಗಿಯೂ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿಯೂ
ಸಂಗ್ರಹಿಸಬಹುದಾಗಿದೆ. (೨ : ೧೨೨)

ಯಥಾ ಮಹಾರ್ಷಿತ್ವಾನಾಂ ಪ್ರಸೂತಿರ್ಮರಾಕರಾತ್ |
ತಥೈವ ಸೂಕ್ತರತ್ನಾನಾಂ ಪ್ರಭವೋಸ್ತಾತ್ಪುರಾಣತಃ || ೭

ಬಹು ಮೂಲ್ಯ ರತ್ನಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ಹೇಗೆ ಸಮುದ್ರದಿಂದಲೋ ಹಾಗೆ ಸುಭಾಷಿ
ತಗಳೆಂಬ ರತ್ನಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಈ ಪುರಾಣದಿಂದಾಗುವುದು. (೨ : ೧೧೬)

ಸುಭಾಷಿತ ಮಹಾಮುತ್ಯಾನ್ ಪ್ರಯುಕ್ತಾನವಿಮಂತ್ರಿಭಿಃ |
ಶ್ರುತ್ವಾ ಪ್ರಕೋಪಮಾಯಾಂತಿ ದುರ್ಗ್ರಹಾ ಇವ ದುರ್ಜನಾಃ || ೮

ದುಷ್ಟ ಗ್ರಹಪೀಡಿತರು ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೋಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಕವಿಗಳೆಂಬ
ಮಂತ್ರಿಕರು ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಸುಭಾಷಿತಗಳೆಂಬ ಮಹಾಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ದುರ್ಜನ
ನರು ಕೋಪಗೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. (೧ : ೮೮)

ಯದ್ವಚೋ ದರ್ಪಣೇ ಕೃತ್ವಂ ವಾಜ್ಞಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತಂ |
ತಾನ್ಯವೀನ್ಯಹುಮನ್ಯೇಹಂ ಕಿಮನ್ಯೈಃ ಕವಿಮಾನಿಭಿಃ || ೯

ಯಾವ ಕವಿಗಳ ವಚನವೆಂಬ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸಿ
ದ್ದಿತೋ ಅಂತಹ ಕವಿಗಳನ್ನು ಗೌರವಿಸುತ್ತೇವೆ. ತಾವೂ ಕವಿಗಳೆಂದು ಅಹಂಕಾರ
ಪಡುವ ಬೇರೆ ಕವಿಗಳಿಂದೇನು? (೧ : ೪೦)

ಕವಿರೇವ ಕವೇರ್ವೇತ್ರಿ ಕಾಮಂ ಕಾವ್ಯ ಪರಿಶ್ರಮಂ |
ವಂಧ್ಯಾಸ್ಸನಂಧಯೋತ್ಪತ್ತಿ ವೇದನಾಮಿವ ನಾಕವಿಃ || ೯

ಕವಿಯೇ ಕವಿಗಳ ಕಾವ್ಯದ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. ಬಂಜೆಯು
ಶಿಶುವಿನ ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ವೇದನೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯದಿರುವಂತೆ, ಕವಿಯಲ್ಲದವನು ಕವಿಯ
ಕಾವ್ಯದ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನು ತಿಳಿಯಲಾರನು. (೪೩ : ೨೪)

ಗುರೂಣಾಂ ಯದಿ ಸಂಸರ್ಗೋ ನ ಸ್ಯಾನ್ಯ ಸ್ಯಾದ್ಗುಣಾರ್ಜನಂ |
ವಿನಾ ಗುಣಾರ್ಜನಾತ್ಪ್ನು ಸ್ಯ ಜಂತೋಃ ಸಫಲ ಜನ್ಮತಾ || ೧೦

ಗುರುಗಳಿಂದ ಯಾವ ಸಂಸರ್ಗವೂ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಸ್ಯಾದ್ಗುಣಾರ್ಜನಂ
ವಿನಾ ಗುಣಾರ್ಜನಾತ್ಪ್ನು ಸ್ಯ ಜಂತೋಃ ಸಫಲ ಜನ್ಮತಾ || ೧೦

ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಗುರುಗಳ ಸಂಸರ್ಗವು ಇಲ್ಲದ ಹೋದರೆ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗು
ವುದಿಲ್ಲ. ಸದ್ಗುಣಗಳು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಈ ಪ್ರಾಣಿಯ ಜನ್ಮವು ಹೇಗೆ ಸಫಲವಾಗು
ವುದು ? (೯ : ೧೭೩)

ರಸೋಪವಿದ್ಯಃ ಸನ್ ಧಾತುರ್ಯಥಾ ಯಾತಿ ಸುವರ್ಣತಾಂ |
ತಥಾ ಗುರು ಗುಣಾಶ್ಚಿಷ್ಟೋ ಭವ್ಯಾತ್ಮಾ ಶುದ್ಧಿ ಮೃಚ್ಛತಿ || ೧೧

ಸಿದ್ಧರಸದ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಕಬ್ಬಿಣವು ಬಂಗಾರವಾಗುವಂತೆ ಗುರುಗಳ ಗುಣಗಳ
ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಭವ್ಯಾತ್ಮನು ಶುದ್ಧಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. (ಕರ್ಮವು ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಿ
ಶುದ್ಧನಾಗುವನೆಂದು ಅರ್ಥವು) (೯ : ೧೭೪)

ನ ವಿನಾ ಯಾನಪಾತ್ರೇಣ ತರೀತುಂ ಶಕ್ಯತೇರ್ಣವಃ |
ನರ್ತೇ ಗುರೂಪದೇಶಾಚ್ಚ ಸುತರೋಯಂ ಭವಾರ್ಣವಃ || ೧೨

ಹಡಗು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಗುರುಗಳ
ಉಪದೇಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಸಂಸಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ಸುಖದಿಂದ ದಾಟುವುದಕ್ಕೆ
ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. (೯ : ೧೭೫)

ಯಥಾಂಧತಮಸಚ್ಚಕ್ಷ್ಮಾ ನಾರ್ಥಾನ್ವೀಪಾದ್ವಿನೇಕ್ಷತೇ |
ತಥಾ ಜೀವಾದಿ ಭಾವಾಂಶ್ಚ ನೋಪದೇಷ್ವರ್ವಿನೇಕ್ಷತೇ || ೧೩

ಕತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿರುವವರು ದೀಪವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡುವುದಿ
ಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಉಪದೇಶವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಜೀವಾದಿ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಿ
ಲ್ಲ. (೯ : ೧೭೬)

ಬಂಧವೋ ಗುರುವಶ್ಚೇತಿ ದ್ವಯೇ ಸಂಪ್ರೀತಯೇ ನೃಣಾಂ |
ಬಂಧವೋ ತೈವ ಸಂಪ್ರೀತ್ಯೈ ಗುರುವೋಮುತ್ರ ಚಾತ್ರ ಚ || ೧೪

ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬಂಧುಗಳೂ ಗುರುಗಳೂ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವ
ರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಬಂಧುಗಳು ಈ ಭವದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡು
ತ್ತಾರೆ. ಗುರುಗಳು ಈ ಭವದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಭವದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನುಂಟು
ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೯ : ೧೭೭)

ಲಬ್ಧಂ ತೇನೈವ ಸದ್ಜನ್ಮ ಸಕೃತಾರ್ಥಃ ಸ ಪಂಡಿತಃ |
ಪರಿಸ್ಪುರತಿ ನಿರ್ವಾಜಂ ಯಸ್ಯ ಸದ್ವರ್ತನಂ ಜ್ಯದಿ || ೧೫

ಲಬ್ಧಂ ತೇನೈವ ಸದ್ಜನ್ಮ ಸಕೃತಾರ್ಥಃ ಸ ಪಂಡಿತಃ |
ಪರಿಸ್ಪುರತಿ ನಿರ್ವಾಜಂ ಯಸ್ಯ ಸದ್ವರ್ತನಂ ಜ್ಯದಿ || ೧೫

ಯಾವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನಿರ್ವಲವಾದ ಸಮ್ಯಗ್‌ವರ್ತನವು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತ
ದೆಯೋ ಅವನ ಜನ್ಮವೇ ಸಫಲವಾದುದು. ಅವನೇ ಕೃತಾರ್ಥನು. ಅವನೇ
ಪಂಡಿತನು. (೯ : ೧೩೦)

ಸ್ಥಿರಂ ಧರ್ಮತರೋರ್ಮೂಲಂ ದ್ವಾರಂ ಸ್ವರ್ಮೋಕ್ಷವೇಶನಃ |
ಶೀಲಾಭರಣ ಹಾರಸ್ಯ ತರಲಂ ತರಲೋಪಮಂ || ೧೬

ಸಮ್ಯಗ್‌ವರ್ತನವು ಧರ್ಮವೆಂಬ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ದೃಢವಾದ ಬೇರಾಗಿದೆ. ಸ್ವರ್ಗ ಮೋಕ್ಷವೆಂಬ
ಮನೆಗೆ ದ್ವಾರವಾಗಿದೆ. ಶೀಲಗಳೆಂಬ ಅಭರಣಗಳ ಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ
ಹಾರದಲ್ಲಿರುವ ಮಧ್ಯದ ಮಣಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿದೆ. (೯ : ೧೩೧)

ಉತ್ತಮಾಂಗಮಿವಾಂಗೇಷು ನೇತ್ರದ್ವಯಮಿವಾನನೇ |
ಮುಕ್ತಂಗೇಷು ಪ್ರಧಾನಾಂಗಮಾಪ್ತಾಃ ಸದ್ವರ್ತನಂ ವಿದುಃ || ೧೭

ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಮಸ್ತಕವು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ, ಮುಖದಲ್ಲಿ ನೇತ್ರವು
ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವಂತೆಯೂ ಮುಕ್ತಿಯ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಸಮ್ಯಗ್‌ವರ್ತನವು ಪ್ರಧಾನವಾದುದು
ದಂದು ಆಪ್ತರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (೯ : ೧೩೨)

ಪ್ರತೀಹಿ ಧರ್ಮ ಸರ್ವಸ್ಯಂ ದರ್ಶನಂ ಚಾರು ದರ್ಶನ |
ತಸ್ಮಿನ್ಮಾಪ್ತೇ ದುರಾಪಾಣಿ ನ ಸುಖಾನೀಹ ದೇಹಿನಾಂ || ೧೮

ಎಲೈ ಆರ್ಯನೇ ಸಮ್ಯಗ್‌ವರ್ತನವು ಧರ್ಮದ ಸಾರವೆಂದು ತಿಳಿ. ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ
ಸಮ್ಯಗ್‌ವರ್ತನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೆ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದು ದುರ್ಲಭ
ಭವಲ್ಪವು. (೯ : ೧೩೩)

ಜನೋಪದಿಷ್ಯ ನಿರ್ಗಂಥ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗೇ ರುಚಿರ್ಮತಾ |
ನಿಶಂಕತಾದಿಕಾಷ್ಠಾಂಗಾ ವಿಶುದ್ಧಿದರ್ಶನಸ್ಯ ಸಾ || ೧೯

ಜನೇಶ್ವರರಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದೂ ಪರಿಗ್ರಹ ರಹಿತವೂ ಆದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗ
ದಲ್ಲಿ ನಿಶಂಕಾದಿ ಅಷ್ಟಾಂಗಗಳುಳ್ಳ ಪ್ರೀತಿಯು ಯಾವುದಿದೆಯೋ ಅದು ದರ್ಶನ ಶುದ್ಧಿ
ಯೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿರುವುದು. (೯ : ೧೩೪)

ತಮಸ್ಯಂಧೇ ನಿಮಜ್ಜಂತಿ ಸಜ್ಜಾನ ದ್ವೇಷಿಕೋನರಾಃ |
ಅಪ್ರೋಪದ್ಧಮತೋ ಜ್ಞಾನಂ ಬುಧೋಭ್ಯಸೈದನಾರತಂ || ೨೦

ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುವ ಜನಗಳು ಗಾಢವಾದ ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ
ಮುಳುಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿವೇಕಿಯಾದವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಆಪ್ತರ ಮೊದ
ಲನೆಯ ಜ್ಞಾನವಾದ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಬೇಕು. (೧೦ : ೧೦)

ಸ ಬಾಹ್ಯಾಭ್ಯಂತರೇ ಚಾಸ್ತಿಶ್ಚಪಸಿ ದ್ವಾದಶಾತಕೇ |
ನ ಭವಿಷ್ಯತಿ ನೈವಾಸ್ತಿ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇನ ಸಮಂ ತಪಃ || ೨೧

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇಭರತೋ ಭಿಕ್ಷುರ್ನಿಭೃತಃ ಸಂವೃತೇಂದ್ರಿಯಃ |
ಭವೇದೇಕಾಗ್ರಧೀರ್ಧೀಮಾನ್ವಿನಯೇನ ಸಮಾಹಿತಃ || ೨೨

ಹನ್ನೆರಡು ಪ್ರಕಾರವಾದ ಬಾಹ್ಯ ಅಭ್ಯಂತರ ತಪಸ್ಸುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ ಬಹು
ಮುಖ್ಯವಾದುದು. ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ತಪಸ್ಸು ಮುಂದೆ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈಗ
ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳ ಮುನಿಯು ನಿಶ್ಚಲನೂ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವುಳ್ಳವನೂ
ವಿನಯದಿಂದ ಯುಕ್ತನೂ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಯೂ ಏಕಾಗ್ರವಾದ ಬುದ್ಧಿಯುಳ್ಳವನೂ ಆಗು
ವನು. (೨೦ : ೧೯೮, ೧೯೯)

ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇನ ಮನೋರೋಧಸ್ಯತೋಕ್ಷಾಣಾಂ ವಿನಿರ್ಜಯಃ |
ಇತ್ಯಾಕಲಯ ತೇ ಧಿರಾಃ ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯೇ ಧಿಯಮಾದಧುಃ || ೨೩

ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನದಿಂದ ಮನೋನಿಗ್ರಹವೂ ಆದರಿಂದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ವಿಜ
ಯವೂ ಆಗುವುದೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡಿದ ಆ ಧೀರರು ಶಾಸ್ತ್ರಾಧ್ಯಯನದಲ್ಲಿ
ಮನಸ್ಸನ್ನಿಟ್ಟರು. (೨೪ : ೧೩೪)

ಪಾಪಾಪಾಪೋಪಲೇಪೋಪಕ್ಷೇಪೋ ಯೇನೋಪಪದ್ಯತೇ |
ತದ್ವೇಯಂ ತದನುಷ್ಠೇಯಂ ತದಧೈಯಂ ಸದಾ ಬುಧೈಃ || ೨೪

ಯಾವುದರಿಂದ ಪಾಪ-ಪುಣ್ಯ ಕರ್ಮಗಳ ಲೇಪದ ನಾಶವುಂಟಾಗುವುದೋ
ಅದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಯಾವಾಗಲೂ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಅನುಷ್ಠಿಸಬೇಕು.
ಅದನ್ನು ಅಧ್ಯಯನ ಮಾಡಬೇಕು. (೨೫ : ೪೯)

ಸದ್ವ್ಯಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ಚಾರಿತ್ರ ತ್ರಯಂ ಯಃ ಸೇವತೇ ಕೃತೀ |
ರಸಾಯನವಿವಾತರ್ಕಂ ಸೋಮ್ಯತಂ ಪದಮಶ್ರುತೇ || ೨೫

ಯಾವ ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಯು ಸಮಗೃಹನ ಜ್ಞಾನ ಚಾರಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಸಾಯನ ದೋಷಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸೇವಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಅಚಿಂತ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷ ಪದವಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. (೧೧ : ೫೯)

ಕೃತ್ಯ ಕರ್ಮ ವಿಮೋಕ್ಷಣಾತ್ |
ಶುದ್ಧಿರಾತ್ಮಂಕೇ ಪ್ರೋಕ್ತಾ ಸೈವ ಸಂಸಿದ್ಧಿರಾತ್ಮನಃ || ೨೬

ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳ ವಿಮೋಚನೆಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾದ ಶುದ್ಧಿಯುಂಟಾಗುವುದು. ಅದೇ ಆತ್ಮನ ಸಿದ್ಧಿ ಎಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (೨೨ : ೨೬)

ನಿಗಲಸ್ಯೋ ವಿಪಾಶಶ್ಚ ಸ ವಿವೇಕಃ ಪುಮಾನ್ಯಥಾ |
ಕರ್ಮಬದ್ಧೋ ವಿಮುಕ್ತಶ್ಚ ಸ ವಿವಾತ್ಮಾ ಮತಸ್ತಥಾ || ೨೭

ಪುರುಷನು ಸರಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವನೂ ಸರಪಣಿಯಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿರುವವನೂ ಹೇಗೆ ಅವನೋರ್ವನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೋ ಹಾಗೆ ಆತ್ಮನು ಕರ್ಮಬದ್ಧನೂ ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಅವನೋರ್ವನೇ ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ. (೪೨ : ೨೮)

ನ ಹಿ ಲೋಹಮಯಂ ಯಾನಪಾತ್ರ ಮುತ್ತಾರಯೇತ್ಪರಂ |
ತಥಾ ಕರ್ಮಭರಾಕ್ರಾಂತೋ ದೋಷವಾನ್ಸೈವ ತಾರಕಃ || ೨೮

ಲೋಹಮಯವಾದ ಹಡಗು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ದಾಟಿಸಲಾರದು. ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಮವೆಂಬ ಭಾರದಿಂದ ಆಕ್ರಾಂತನೂ ದೋಷವುಳ್ಳವನೂ ಆದ ಪುರುಷನು ಬೇರೆಯವರನ್ನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವವನಲ್ಲ. (೨೦ : ೧೪೫)

ನಿಗಲಸ್ಯೋ ಯಥಾ ನೇಷ್ಯಂ ಗಂತುಂ ದೇಶಮಲಂ ತರಾಂ |
ಕರ್ಮಬಂಧನ ಬದ್ಧೋಽಪಿ ನೇಷ್ಯಂ ಧಾಮ ತಥೇಯ್ಯಯಾತ್ || ೨೯

ಸರಪಣಿಯಲ್ಲಿರುವವನು ಹೇಗೆ ಇಷ್ಟವಾದ ದೇಶವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗುವುದೇ ಇಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕರ್ಮಬಂಧನದಿಂದ ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟವನೂ ಇಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದಲಾರನು. (೪೨ : ೨೯)

ದೋಷಾನ್ ದೋಷಾನ್ಯುಗೇ ಗಚ್ಛನ್ ಗುಣಾನ್ ದೋಷಾಂಸ್ತು ದೋಷವಾನ್
ಸದಸಜ್ಞಾ ನಯೋಶ್ಚಿ ತಮತ್ವ ಮಹಾತ್ಮ್ಯ ಮೀದ್ಯಶಂ || ೩೦

ದೋಷಗಳನ್ನು ದೋಷಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವವನು ಗುಣವುಳ್ಳವನು, ಗುಣಗಳನ್ನು ದೋಷಗಳನ್ನಾಗಿ ಪರಿಗ್ರಹಿಸುವವನಾದರೋ ದೋಷವುಳ್ಳವನು. ಗುಣ ದೋಷ ಗ್ರಹಣದಲ್ಲಿ ಸುಜ್ಞಾನ, ದುಜ್ಞಾನಗಳ ಮಹಿಮೆಯು ಇಂತಹದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆಶ್ಚರ್ಯ! (೪೩ : ೨೦)

ಬಿಭರ್ತಿ ಯಃ ಪುಮಾನ್ಪ್ರಾಣಾನ್ವರಿಭೂತಿಮಲೀಯಸಾನ್ |
ನ ಗುಣೈರ್ಲಿಂಗಮಾತ್ರೇಣ ಪುಮಾನೇಷ ಪ್ರತೀಯತೇ || ೩೧

ಯಾವ ಪುರುಷನು ಶತ್ರುಗಳ ತಿರಸ್ಕಾರದಿಂದ ನಿಂದ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಗುಣಗಳಿಂದ ಪುರುಷನಲ್ಲ, ಚಿಹ್ನೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರ ಪುರುಷನು. (೨೮ : ೧೨೯)

ಸತ್ಯಂ ಶೌಚಂ ಕೃಮಾ ತ್ಯಾಗಃ ಪ್ರಜ್ಞೋತ್ಸಾಹೋ ದಯಾ ದಮಃ |
ಪ್ರಶಮೋ ವಿನಯಶ್ಚೇತಿ ಗುಣಾಃ ಸತ್ತ್ವಾನುಷಂಗೀಣಃ || ೩೨

ಯಥಾರ್ಥ ಭಾಷಣ, ಬಾಹ್ಯ ಅಭ್ಯಂತರ ಶುದ್ಧಿ, ಸಹನಶೀಲತೆ, ದಾನ, ಬುದ್ಧಿ, ಉತ್ಸಾಹ, ದಯಾ, ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ, ಕ್ರೋಧ ಮೊದಲಾದ ಕಷಾಯಗಳ ಉಪಶಮ, ವಿನಯ - ಇವುಗಳು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಗುಣಗಳಾಗಿವೆ. (೧೫ : ೨೧೪)

ವಪುಃ ಕಾಂತಿಶ್ಚ ದೀಪ್ತಿಶ್ಚ ಲಾವಣ್ಯ ಪ್ರಿಯವಾಕ್ಯತಾ |
ಕಲಾಕುಶಲತಾ ಚೇತಿ ಶರೀರಾನ್ವಯಿನೋ ಗುಣಾಃ || ೩೩

ಶರೀರ ಕಾಂತಿ, ದೀಪ್ತಿ, ಲಾವಣ್ಯ, ಪ್ರಿಯಭಾಷಣ, ಕಲಾಚಾತುರ್ಯ - ಇವುಗಳು ಶರೀರವನ್ನು ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಕೊಂಡಿರುವ ಗುಣಗಳಾಗಿವೆ. (೧೫ : ೨೧೫)

ದುರ್ಜನಾ ದೋಷಮಿಚ್ಛಂತಿ ಗುಣಮಿಚ್ಛಂತಿ ಸಜ್ಜನಾಃ |
ಸ ತೇಷಾಂ ಕ್ಷೇತ್ರಜೋ ಭಾವೋ ದುಶ್ಚಿತ್ಕೃತ್ಸಿರಾದಪಿ || ೩೪

ದುರ್ಜನರು ದೋಷವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಜ್ಜನರು ಗುಣವನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಅವರ ಶರೀರಜನ್ಯವಾದ ಸ್ವಭಾವವಾಗಿದೆ. ಬಹುಕಾಲ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಆ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. (೧ : ೮೩)

ನವಂ ವಯೋ ನ ದೋಷಾಯ ನ ಗುಣಾಯ ದಶಾಂತರಂ |
ನವೋಪೀಂದುರ್ಜನಾಹ್ಯಾದೀ ದಶತಗ್ನಿರ್ಜರನ್ಯಪಿ || ೩೫

ತಾರುಣ್ಯದ ವಯಸ್ಸು ದೋಷಾಸ್ತದವಾದುದಲ್ಲ, ಮುದಿತನ ಗುಣಾಸ್ತದವಾದುದಲ್ಲ, ಚಂದ್ರನು ನವೀನನಾಗಿದ್ದರೂ ಜನರಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಬೆಂಕಿಯು ಹಳೆಯದಾಗಿದ್ದರೂ ಸುಡುತ್ತದೆ. (೧೮ : ೧೨೦)

ಯತೋ ಗುಣಧನಾಃ ಸಂತೋ ದುರ್ಜನಾ ದೋಷವಿತ್ತಕಾಃ |
ಸ್ವ ಧನಂ ಗೃಹ್ಯತಾಂ ತೇಷಾಂ ಕಃ ಪ್ರತ್ಯರ್ಥೀ ಬುಧೋ ಜನಃ || ೩೬

ಸತ್ತುರುಷರು ಗುಣವೆಂಬ ದ್ರವ್ಯವುಳ್ಳವರು. ದುರ್ಜನರು ದೋಷವೆಂಬ ಹಣವುಳ್ಳವರು. ತಂತಮ್ಮ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವ ಆ ಸುಜನ ದುರ್ಜನರನ್ನು ಯಾವ ವಿವೇಕಿಯು ತಾನೆ ತಡೆಯುತ್ತಾನೆ? (೧ : ೮೪)

ಸೌಜನ್ಯಸ್ಯ ಪರಾಕೋಟರನಸೂಯಾ ದಯಾಲುತಾ |
ಗುಣಪಕ್ಷಾನುರಾಗಶ್ಚ ದೌರ್ಜನ್ಯಸ್ಯ ವಿಪರ್ಯಯಃ || ೩೭

ಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷಾರೋಪಣೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿರುವುದೂ ದಯಾಭಾವವೂ ಗುಣವಂತರಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯೂ ಇವು ಸುಜನತ್ವದ ಕೊನೆಯ ಅವಧಿಗಳು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾಗಿರುವುದು ದುರ್ಜನತ್ವದ ಕೊನೆಯ ಅವಧಿಯು. (೧ : ೯೧)

ಸುಜನಃ ಸುಜನೀಕರ್ತುಮಶಕ್ತೋ ಯಚ್ಚರಾದಪಿ |
ಖಲಃ ಖಲೀಕರೋತ್ಕೇವ ಜಗದಾಶು ತದದ್ಯುತಂ || ೩೮

ಸತ್ತುರುಷನು ಲೋಕವನ್ನು ತನ್ನಂತೆ ಸುಜನವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಲು ಬಹುಕಾಲ ಪ್ರಯತ್ನಪಟ್ಟರೂ ಅವನು ಸಮರ್ಥನಲ್ಲವು. ದುಷ್ಟನಾದರೋ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಲೋಕವನ್ನು ದುಷ್ಟನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಅದು ಅಶ್ಚರ್ಯವಾಗಿದೆ. (೧ : ೯೦)

ಗುಣಿನಾಂ ಗುಣಮಾದಾಯ ಗುಣೇ ಭವತು ಸಜ್ಜನಃ |
ಅಸದ್ಗೋಷ ಸಮಾದಾನಾದ್ಗೋಷವಾನ್ ದುರ್ಜನೋದ್ಯುತಂ || ೩೯

ಸಜ್ಜನನು ಗುಣವಂತರ ಗುಣವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಗುಣವಂತನಾಗಲಿ. ದುರ್ಜನನು ಇಲ್ಲದಿರುವ ದೋಷಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ದೋಷವಂತನಾಗಲಿ. ಇದು ಅಶ್ಚರ್ಯಕರ! (೪೩ : ೨೧)

ವಿಶುದ್ಧಾಕರ ಸಂಭೂತೋ ಮಣಿಃ ಸಂಸ್ಕಾರಯೋಗತಃ |
ಯಾತ್ಕೃತ್ಯರ್ಪಣಂ ಯಥಾತ್ಮೈವಂ ಕ್ರಿಯಾಮಂತ್ರೈಃ ಸುಸಂಸ್ಕೃತಃ || ೪೦

ಪರಿಶುದ್ಧ ಗಣಿಯೆಂದುಂಟಾದ ರತ್ನವು ಸಂಸ್ಕಾರ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಹೇಗೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೋ ಹಾಗೆಯೇ ಕ್ರಿಯೆಗಳಿಂದಲೂ ಮಂತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸಂಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಆತ್ಮನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. (೩೯ : ೯೦)

ಪ್ರೀತ್ಯಪ್ರೀತಿಸಮುತ್ಪನ್ನಃ ಸಂಸ್ಕಾರೋ ಜಾಯತೇ ಸ್ಥಿರಃ |
ತಸ್ಯಾದಪ್ರೀತಿಮಾತ್ಮಜ್ಞೋ ನ ಕುರ್ಯಾತ್ಕೋಪಿ ಕಸ್ಯಚಿತ್ || ೪೧

ಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಗಲಿ ಅಪ್ರೀತಿಯಿಂದಾಗಲಿ ಉಂಟಾದ ಸಂಸ್ಕಾರವು ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಅದುದರಿಂದ ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದ ಯಾವನೂ ಯಾವನ ಮೇಲೆಯೂ ದ್ವೇಷವನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು. (೫೯ : ೯೧)

ನ ದಾಂತೋ ಯಂತ್ಯಭಿದರ್ಶಂತೀ ಶೈಶವೇ ಚೇದ್ಭೋಚಿತಂ |
ಪ್ರಾಪ್ನೋಶ್ಚಯೋ ನ ಕಿಂ ಕುರ್ಯಾದಸೌ ದರ್ಪಗೃಹಾಹಿತಃ || ೪೨

ಮಾವಟಿಗರು ಆನೆಯನ್ನು ಅದರ ಶೈಶವದಲ್ಲಿ ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ದಮನ ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಮದವೆಂಬ ಗ್ರಹದಿಂದ ಕೂಡಿದರೂ ಐಶ್ವರ್ಯ (ಯೌವನ) ವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೂ ಅದ ಈ ಆನೆಯು ಯಾವ ಅನರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ? (೬೭ : ೧೦೩)

ಕಾ ಚೇದ್ವಾನ್ಯಸ್ಯ ಸಂಶುದ್ಧಿಃ ಶ್ವಣು ಭೋ ಭರತಾಧಿಪ |
ಅನುಗೃಹಾಢ್ಯಂ ಸ್ವಸ್ಯಾ ತಿಸರ್ಗೋ ದಾನಂ ತ್ರಿಶುದ್ಧಿಕಮ್ || ೪೩

ದಾನದ ಶುದ್ಧಿಯು ಯಾವುದೆಂದರೆ, ಎಲೈ ಭರತ ರಾಜನೆ ಕೇಳು, ತನ್ನ ಮತ್ತು ಪರರ ಉಪಕಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮನೋ ವಾಕ್ ಕಾಯ ಶುದ್ಧಿಯಿಂದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ದಾನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. (೨೦ : ೧೩೫)

ಅಮಪಾತ್ರೇ ಯಥಾ ಕ್ಷಿಪ್ತಂ ಮಂಕ್ನು ಕ್ಷೀರಾದಿ ನಶತಿ |
ಅಪಾತ್ರೇಪಿ ತಥಾ ದತ್ತಂ ತದ್ಧಿ ಸ್ತಂ ತಚ್ಚ ನಾಶಯೇತ್ || ೪೪

ಹಸಿಯಾದ ಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಕಿದ ಹಾಲು ಮೊದಲಾದ ಪದಾರ್ಥವು ನಾಶವಾಗುವಂತೆ, ಅಪಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ ದಾನವು ತನ್ನನ್ನೂ (ದಾತೃವನ್ನೂ) ಪಾತ್ರವನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡುವುದು. (೨೦ : ೧೪೩)

ಪಾತ್ರಂ ತತ್ಪಾತ್ರವಜ್ಜೇಯಂ ವಿಶುದ್ಧಗುಣಧಾರಣಾತ್ |
ಯಾನ ಪಾತ್ರ ಮಿವಾಭೀಷ್ಟದೇಶೇ ಸಂಪ್ರಾಪಕಂ ಚ ಯತ್ || ೪೫

ಆದುದರಿಂದ ಸತ್ತಾತ್ರವು ವಿಶುದ್ಧವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಒಳ್ಳೆಯ ಪಾತ್ರದಂತೆ ತಿಳಿಯ ಬೇಕು. ಅಂತಹ ಸತ್ತಾತ್ರವು ಹಡಗಿನಂತೆ, ಇಷ್ಟವಾದ ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವುದಾಗಿದೆ. (೨೦ : ೧೪೪)

ತತಃ ಪರಮ ನಿರ್ವಾಣ ಸಾಧಕಂ ರೂಪಮುದ್ಭವನ್ |
ಕಾಯಸಿಂಧುರ್ಧಮಾಹಾರಮಿಚ್ಛನ್ ಜ್ಞಾನಾದಿಸಿದ್ಧಯೇ || ೪೬

ನ ವಾಂಛನ್ಯಮಾಯುರ್ವಾ ಸ್ವಾದಂ ವಾ ದೇಹಪೋಷಣಂ |
ಕೇವಲಂ ಪ್ರಾಣಧ್ಯತ್ಯರ್ಥಂ ಸಂತುಷ್ಟೋ ಗ್ರಾಸಮಾತ್ರಯಾ || ೪೭

ಪಾತ್ರಂ ಭವೇದ್ಗುಣೈರೇಭಿರ್ಮುನಿಃ ಸ್ವಪರತಾರಕಃ |
ತಸ್ಮೈ ದತ್ತಂ ಪುನಾತ್ಯನ್ನಮಪುನರ್ಜನತಾರಣಂ || ೪೮

ಆದುದರಿಂದ ಪರಮ ಮುಕ್ತಿ ಸಾಧಕವಾದ ರೂಪವನ್ನು ಧರಿಸಿದವನೂ ಶರೀರವಿರುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ಜ್ಞಾನ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳ ಸಿದ್ಧಿಗೋಸ್ಕರ, ಆಹಾರವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವನೂ; ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ರುಚಿಕರವಾದ ಶರೀರ ಪೋಷಣೆಯ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸದೆ ಇರುವವನು ಪ್ರಾಣಧಾರಣೆಗೋಸ್ಕರವೇ ಕವಳ ಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನೂ; ಈ ಗುಣಗಳಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಹಾಗೂ ಇತರರನ್ನು ಸಂಸಾರದಿಂದ ಪಾರುಮಾಡುವವನಾದ ಮುನಿಯು ಪಾತ್ರನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಅಂತಹ ಪಾತ್ರಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ಅನ್ನವು ಪುನರ್ಜನ್ಮವಾಗದಿರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ದಾತ್ರವನ್ನು ಪವಿತ್ರಮಾಡುತ್ತದೆ. (೨೦ : ೧೪೬, ೧೪೭, ೧೪೮)

ಅನುಗ್ರಹಾರ್ಥಂ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯಾತಿಸರ್ಗೋ ದಾನಂ ವಿದೋವದನ್ |
ಅನುಗ್ರಹೋಪಿ ಸ್ವಾನ್ಯೋಪಕಾರಿತ್ವಮಭಿಧೀಯತೇ || ೪೯

ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೋಸ್ಕರ ದ್ರವ್ಯದ ತ್ಯಾಗವನ್ನು ಪ್ರಾಜ್ಞರು ದಾನವನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ತನಗೂ ಪರರಿಗೂ ಉಪಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವಿಕೆಯು ಅನುಗ್ರಹವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. (೬೩ : ೨೮೧)

ದಾತಾ ಚ ಶಕ್ತಿವಿಜ್ಞಾನ ಶ್ರದ್ಧಾಧಿ ಗುಣಲಕ್ಷಿತಃ |
ದೇಯಂ ವಸ್ತುಪ್ರತೀಡಾಭಾತ್ ತದ್ವಯೋರ್ಗುಣ ವರ್ಧನಂ || ೫೦

ದಾತನೂ ಶಕ್ತಿ, ವಿಜ್ಞಾನ, ಶ್ರದ್ಧೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿರಬೇಕು. ದಾನಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ವಸ್ತುವು ದುಃಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡದಿರುವುದೂ ದಾತ್ರ ಪಾತ್ರಗಳ ಗುಣವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವುದೂ ಆಗಿರಬೇಕು. (೬೩ : ೨೮೨)

ಸಾಧನಂ ಕ್ರಮಶೋ ಮುಕ್ತೇರಾಹಾರೋ ಭೇಷಜಂ ಶ್ರುತಂ |
ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿದಯಾ ಶುದ್ಧಂ ದೇಯಂ ಸರ್ವಜ್ಞ ಭಾಷಿತಂ || ೫೧

ಆಹಾರ, ಔಷಧ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ಸಕಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ದಯೆ ಇವು ಕ್ರಮದಿಂದ ಮುಕ್ತಿಗೆ ಸಾಧನವೂ ಶುದ್ಧವೂ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವೂ ಅದ ವಸ್ತುವೆಂದು ಸರ್ವಜ್ಞರಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (೬೩ : ೨೮೩)

ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗೇ ಸ್ಥಿತಃ ಪಾತಾ ಸ್ವಸ್ಥಾನೈಷಾಂ ಚ ಸಂಸ್ಕತೇ |
ಪಾತ್ರ ದಾನಸ್ಯ ಸೋಭೇಷೋ ನಿಷಿತಾರ್ಥನಿರಂಜನೈಃ || ೫೨

ಯಾವನು ಮೋಕ್ಷ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿರುವವನೂ ತನ್ನನ್ನೂ ಬೇರೆಯವರನ್ನೂ ಸಂಸಾರದಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುವವನೂ ಆಗಿರುತ್ತಾನೋ ಅವನು ದಾನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನೆಂದು ಕೃತಕೃತರಾದ ಜೀನೇಶ್ವರಿಂದ ಅಭಿಮತನಾಗಿದ್ದಾನೆ. (೬೩ : ೨೮೪)

ಕೃತಾರ್ಥಃ ಸ ಜಗತ್ತಾತುಂ ನಿರವದ್ಯಂ ವಚೋ ದಧತ್ |
ಭವೈಭ್ಯಃ ಸ ಹಿ ದಾತಾ ತದ್ವೇಯಂ ತತ್ಪಾತ್ರಮುತ್ತಮಂ || ೫೩

ಯಾವನು ಕೃತಾರ್ಥನೂ ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಭವ್ಯರಿಗೆ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ವಚನವನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಪಾತ್ರನು. ಮೇಲೆ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಗುಣಗಳುಳ್ಳವನೇ ದಾತನು. ಅದೇ ಕೊಡಲ್ಪಡತಕ್ಕ ವಸ್ತು, ಅದೇ ಉತ್ತಮವಾದ ಪಾತ್ರ. (೬೩ : ೨೮೫)

ನ ತು ಮಾಂಸಾದಿಕಂ ದೇಯಂ ಪಾತ್ರಂ ನಾಸ್ಯ ಪ್ರತೀಕ್ಷಕಃ |
ತದ್ವಾತಾಪಿ ನ ದಾತೇಮೌ ಚ್ಛೇಯೌ ನರಕನಾಯಕೌ || ೫೪

ಮಾಂಸ ಮೊದಲಾದ ವಸ್ತುವು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಮಾಂಸವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವನೂ ಪಾತ್ರನಲ್ಲ. ಮಾಂಸವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವವನು ದಾತನಲ್ಲ. ಮಾಂಸವನ್ನು ದಾನಮಾಡುವವನೂ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವವನೂ ಇವರಿಬ್ಬರೂ ನರಕಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು. (೬೩ : ೨೮೬)

ಯಶೋಧನಮಸಂಪ್ರಾಯಂ ಕೃತಪುತ್ರೇಣ ರಕ್ಷತಾಂ |
ನಿಮಿನಂತೋ ನಿಧೀನ್ ಭೂಮೌ ಬಹವೋ ನಿಧನಂ ಗತಾಃ || ೫೫

ಕೃತಿಯ ಪುತ್ರನು ಅವಿನಾಶಿಯಾದ ಯಶಸ್ಸೆಂಬ ಧನವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ನಿಧಿಗಳನ್ನು ಹೂಳಿಟ್ಟು ಬಹಳ ಜನರು ನಿಧನವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. (೬೫ : ೧೩೦)

ಧನಮೆಂಬುದು ವಿಭುಗೆ ಯಶೋಧನಮಂತದನಳಿ ಕಳಿ ಕಿಡೆಮಾಡಿದಾಳೆ |
ತನ ಪಡೆದ ಧನಮದೇತರ ಧನಮದರಿ ನಿಧನಮಯದಿದರ್ ಪಲರರಸರ್ ||

ಪಂಪ, ಆದಿಪು. ೧೪-೨೪

ರತ್ನೈಃ ಕಿಮಸ್ತಿ ವಾ ಕೃತ್ಯಂ ಯಾನೈರತ್ನಿಮಿತಾಂ ಭುವಂ |
ನ ಯಾಂತಿ ಯತ್ಕೃತೇ ಯಾಂತಿ ಕೇವಲಂ ನಿಧನಂ ನೃಪಾಃ || ೫೬

ಯಾವ ರತ್ನಗಳು ಒಂದು ಮೊಳದಷ್ಟು ಭೂಮಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲವೋ,
ಯಾವ ರತ್ನಗಳಿಗೋಸ್ಕರ ರಾಜರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಿಧನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೋ,
ಅಂತಹ ರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೆಲಸವಿದೆಯೆ? (೩೫ : ೧೩೧)

ಅನ್ಯಾಯಸ್ತು ನಿಷೇದ್ಯಾ ತ್ವಂ ನಿಷೇಧ್ಯಶ್ಚೇನ್ನಿಷೇದಧಿ |
ವಾಡವಾಗ್ನಿರಿವಾಂಘೋಧೌ ಕೇನ ವಾ ಸ ನಿಷಿಧ್ಯತೇ || ೫೭

ನೀನು ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವವನು. ನಿಷೇಧಿಸುವವನೇ ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕವನಾದರೆ,
ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ವಡವಾಗಿಯಂತೆ, ಅಂಥವನನ್ನು ಯಾವನು ನಿಷೇಧಿಸುವನು ?
(ಅಣುಮಂತನು ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು) (೬೮ : ೮೯೭)

ಅನ್ಯಯದಿಂ ನಡೆವವರು |
ನೀನ್ ನಿಯಮಿಸುವೈ ದಶಾಸ್ಕ ಪೆರನಾಮ ನಿ |
ನ್ಯನ್ ನಿಯಮಿಸುವಂ ಮುನ್ನೀರ್
ಬೆನ್ನೀರೆನೆ ಬೆರಸಲಣ್ಣ ತನ್ನೇರೊಳವೆ ||
(ವಿದ್ಯಾ ದೇವತೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಹೇಳಿದ ಮಾತು)

ನಾಗಚಂದ್ರ, ಚಂಪು, ೯-೯೨

ಯಃ ಕರ್ಮವ್ಯತಿಹಾರೇಣ ನೋಪಕಾರಾರ್ಣವಂ ತರೇತ್ |
ಸ ಜೀವನ್ಮುನಿ ನಿರ್ಜೀವೋ ನಿರ್ಗಂಧ ಕುಸುಮೋಪಮಾಃ || ೫೮

ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನು ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆಯಿಂದ ಉಪಕಾರವೆಂಬ ಸಮುದ್ರವನ್ನು
ದಾಟುವುದಿಲ್ಲವೋ, ನಿರ್ಗಂಧ ಪುಷ್ಪ ಸಮಾನನಾದ ಆ ಮನುಷ್ಯನು ಜೀವಿಸಿ
ದ್ದರು ನಿರ್ಜೀವನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. (೬೩ : ೭೩೩)

ಹಿಂಸಾರ್ಥೋ ಯಜ್ಞ ಶಬ್ದ ಶ್ಲೋತ್ರತುರ್ನಾರಕೇ ಗತಿಃ |
ಪ್ರಯಾತಿ ಸೋಪಿ ಚೇತ್ಸರ್ಗಂ ಎಹಿಂಸಾನಾಮಧೋಗತಿಃ || ೫೯

ಯಜ್ಞ ಶಬ್ದವು ಹಿಂಸೆಯ ಅರ್ಥವುಳ್ಳುದಾಗಿರುವುದಾದರೆ ಅದನ್ನು ಮಾಡುವವನಿಗೆ
ನರಕ ಗತಿಯು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಹಿಂಸಾರೂಪವಾದ ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡುವವನೂ
ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದಾದರೆ ಅಹಿಂಸಕರಿಗೆ ಅಧೋಗತಿಯಾಗಬೇಕು. (೬೭ : ೧೯೬)

ವಿಜೇಂದ್ರಿಯವರ್ಗಾಣಾಂ ಸುಶ್ರುತ ಶ್ರುತ ಸಂಪದಾಂ |
ಪರಲೋಕಂ ಜಿಗೀಷೂಣಾಂ ಕ್ಷಮಾ ಸಾಧನಮುತ್ತಮಂ || ೬೦

ಇಂದ್ರಿಯ ಸಮೂಹವನ್ನು ಜಯಿಸಿದವರಿಗೆ, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೇಳಲಾದ ಶಾಸ್ತ್ರವೆಂಬ ಸಂಪ
ತ್ತಿವುಳ್ಳವರಿಗೆ, ಶತ್ರುಲೋಕ ಹಾಗೂ ಪರಲೋಕವನ್ನು ಜಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳವ
ರಿಗೆ ಕ್ಷಮೆಯು ಉತ್ತಮ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. (೩೪ : ೭೭)

ವಚೋಭಿಃ ಪೋಷಯಂತೈವ ಪಂಡಿತಾಃ ಪರಿಫಲ್ಗುಷ್ಠಿ |
ಪ್ರಕಾಂತಾಯಾಂ ಸುತ್ತಾವಿಷ್ಯಃ ಸಿಂಹೋ ಗ್ರಾಮಮ್ಯಗೋ ನನು || ೬೧

ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಸಾರವಸ್ತುವನ್ನು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಟೀಕರಿಸುತ್ತಾರೆ.
ಸ್ತುತಿಯು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ನಾಯಿಯು ಸಿಂಹವಾಗಿ ಅಭೀಷ್ಠವಾಗುವುದಿ
ಲ್ಲವೇ? (೩೫ : ೧೨೧)

ಸದ್ಭಾವ ಪ್ರತಿಪನ್ನಾಣಾಂ ವಂಚನೇ ಕಾ ವಿದಗ್ಧತಾ |
ಅಂಕಮಾರುಹ್ಯ ಸುಪ್ರಸ್ಯ ಹಂತುಃ ಕಿಂ ನಾಮ ಪೌರುಷಂ || ೬೨

ಒಳ್ಳೆಯ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಕೂಡಿರುವವರನ್ನು ನಂಬಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿ
ತ್ಯವೇನಿದೆ? ತೊಡೆಯನ್ನೇರಿ ಮಲಗಿರುವವನನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವವನ ಪೌರುಷ
ವಂತಹುದು? (೫೯ : ೧೬೨)

ಅಕಾಲಸಾಧನಂ ಶೌರ್ಯಂ ನ ಫಲಾಯ ಪ್ರಕಲ್ಪತೇ |
ಧಾನ್ಯಂ ವಾ ಸಂಪ್ರತೀಕ್ಷೋ ಯಃ ಕಾಲಃ ಕಾರ್ಯಸ್ಯ ಸಾಧಕಃ || ೬೩

ಅಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಧನವುಳ್ಳುದಾದ ಧಾನ್ಯವು ಫಲಸಮರ್ಥವಾಗದಿರುವಂತೆ, ಅಕಾಲ
ದಲ್ಲಿ ಸಾಧನವುಳ್ಳ ಶೌರ್ಯವು ಫಲಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (೭೫ : ೧೧೨೯)

ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗಾತ್ಮಯಮಂ ಪ್ರತ್ಯಪದ್ಯತ |
ಭುಕ್ತಭೋಗಾ ಹಿ ನಿಷ್ಪಾಂಕ್ಶಾ ಭವಂತಿ ಭುವನೇಶ್ವರಾಃ || ೬೪

ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗದಿಂದ ಸಂಯಮವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನು ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದವರೂ ಕಾಂಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದವರೂ ನಿಶ್ಚಲವಾಗಿ ಲೋಕನಾಯಕರಾಗಿ ಆಗುತ್ತಾರೆ. (೭೫ : ೧೨೩೧)

ಏತದೇವಾರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರಸ್ಯ ನಿತ್ಯಮಧ್ಯಯನೇ ಫಲಂ |
ಯತ್ಪರಾನತಿ ಸಂಧತ್ತೇ ನಾತಿ ಸಂಧೀಯತೇ ಪರೈಃ || ೬೫

ಪರರನ್ನು ವಂಚಿಸುವಿಕೆಯೂ, ಪರರಿಂದ ವಂಚಿಸಲ್ಪಡದಿರುವಿಕೆಯೂ ಇದೇ ನಿತ್ಯವೂ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಯನದ ಪ್ರಯೋಜನ. (೫೯ : ೧೬೦)

ಕೇನ ಮೋಕ್ಷಃ ಕಥಂ ಜೀವ್ಯಂ ಕುತಃ ಸೌಖ್ಯಂ ಕ್ಷ ವಾ ಮತಿಃ |
ಪರಿಗ್ರಹ ಗ್ರಹ ಗೃಹೀತಸ್ಯ ಭರ್ವಣವೇ || ೬೬

ಭವವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪರಿಗ್ರಹ ಸ್ವೀಕಾರವೆಂಬ ಮೊಸಳೆಯಿಂದ ಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟವನಿಗೆ ಯಾವುದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಬೇಕು? ಹೇಗೆ ಬದುಕಬೇಕು? ಸೌಖ್ಯ ಏತರಿಂದ? ಬುದ್ಧಿಯು ಎಲ್ಲಿರುವುದು? (೪೬ : ೨೦೯)

ಬಲಿನಾಮಪಿ ಸಂತೈವ ಬಲೀಯಾಂಸೋ ಮನಸ್ವಿನಃ |
ಬಲವಾನಹಮಸ್ಮಿತಿ ನೋತ್ಪೇಕ್ಷ್ಯಮತಃ ಪ್ರಭೋ || ೬೭

ಪ್ರಭುವೇ! ಬಲಿಷ್ಠರಲ್ಲಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಬಲಿಷ್ಠರೂ ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳೂ ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತಾರೆ. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ, 'ನಾನು ಬಲಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದೇನೆ' ಎಂದು ಅಹಂಕಾರ ಪಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲವು. (೨೮ : ೧೪೨)

ಕಡುಗಲಿತನಮುಂ ಚಾಗದ
ಪಡೆಮಾತುಂ ವಿದ್ಯೆಯುರ್ಕುಮೋರ್ವನೋಳಂತುಂ
ನಡೆಯವು ಭುವನಾಂತರದೊಳ್
ನಿಡಿಯರ್ಗಂ ನಿಡಿಯರೊಳರಿದೊಂ ವಿಸ್ಮಯಮೇ ||

ಪಂಪ. ಆದಿಪು ೧೨-೮೦

ನ ಕಿಂಚಿದಪ್ಯನಾಲೋಚ್ಯ ವಿಧೇಯಂ ಸಿದ್ಧಿ ಕಾಮೃತಾಂ |
ಅನಾಲೋಚಿತ ಕಾರ್ಯಾಣಾಂ ದವೀಯಸ್ಯೋರ್ಥ ಸಿದ್ಧಯಃ || ೬೮

ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಆಲೋಚಿಸದೆ ಯಾವ ಕೆಲಸವನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದು. ಆಲೋಚಿಸದೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವವರಿಗೆ ಇಷ್ಟಾರ್ಥ ಸಿದ್ಧಿಗಳು ಬಹು ದೂರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. (೩೨ : ೫೧)

ಕಿಂ ಮಹಾದಂತಿನೋ ಭಾರಂ ನಿವೋಧುಂ ಕಲಭಾಃ ಕ್ಷಮಾಃ |
ಪುಂಗವೈರ್ವ ಭರಂ ಕೃಷ್ಯಂ ಕರ್ಷೇಯಾಃ ಕಿಮು ದಮ್ಯಕಾಃ || ೬೯

ದೊಡ್ಡ ಆನೆಗಳು ಹೊರುವ ಭಾರವನ್ನು ಆನೆಯ ಮರಿಗಳು ಹೊರಬಲ್ಲವೇ? ಅಥವಾ ದೊಡ್ಡ ಎತ್ತುಗಳು ಹೊರುವ ಭಾರವನ್ನು ಸಣ್ಣ ಹೋರಿಕರುಗಳು ಹೊರಬಲ್ಲವೇ? (೧೮ : ೫೦)

ಪಯಸ್ವಿನ್ಯಾ ಯಥಾಕ್ಷೀರ ಮದೋಹೇಕೋಪಜೀವ್ಯತೇ |
ಪ್ರಜಾಪ್ಯೇವಂ ಧನಂ ದೋಹ್ಯಾ ನಾತಿಪೀಡಾಕರೈಃ ಕರೈಃ || ೭೦

ಹಾಲುಳ್ಳ ಹಸುವಿಗೆ ಉಪದ್ರವ ಪಡಿಸದಿದ್ದರೆ ಹಾಲು ಹೆಚ್ಚುವಂತೆ, ಪ್ರಜೆಗಳಿಂದಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಪೀಡೆಯನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡದಿರುವ ಕಂದಾಯಗಳಿಂದ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು. (೧೬ : ೨೫೪)

ಬಲಾದುದ್ಧರಣೇಯೋ ಹಿ ಕ್ಷೋದೀಯಾನಪಿ ಕಂಟಕಃ |
ಅನುದ್ಧೃತಃ ಪದಸ್ಯೋಸೌ ಭವೇತ್ತೀಡಾಕರೋ ಭೃಶಂ || ೭೧

ಕಾಲಿನಲ್ಲಿರುವ ಮುಳ್ಳು ಬಲು ಸಣ್ಣದಾದರೂ ಅದು ಬಲಾತ್ಕಾರವಾಗಿ ಕೀಳತಕ್ಕುದಾಗಿದೆ. ಕೀಳಲ್ಪಡದಿರುವ ಈ ಮುಳ್ಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಬಾಧೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವುದು. (೩೪ : ೨೫)

ರಾಜ್ಯಂ ಕುಲಕಲತ್ರಂ ಚ ನೇಷ್ಯಂ ಸಾಧಾರಣಂ ದ್ವಯಂ |
ಭುಜ್ಜೈ ಸಾರ್ಥಂ ಪರೈರ್ಯಸ್ಯನ್ನ ನರಃ ಪಶುರೇವ ಸಃ || ೭೨

ರಾಜ್ಯ ಹಾಗೂ ಕುಲವಧು ಇವೆರಡು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಭವಯೋಗ್ಯವಲ್ಲವು. ಅವೆರಡನ್ನೂ ಬೇರೆಯವರೊಡನೆ ಯಾವನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೋ ಅವನು ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲ, ಪಶುವೇ ಸರಿ. (೩೪ : ೫೨)

ವಕ್ರ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯತೋ ದೇವ ವಚಃ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಮಿಷ್ಟತೇ |
ನ ಹ್ಯಶುದ್ಧತರಾದ್ಧಕ್ಯು ಪುಭವಂಶುಷ್ಕಲಾ ಗಿರಃ ||

೭೩

ಪ್ರಭುವೇ! ವಕ್ರವಿನ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕತೆಯಿಂದ ವಚನಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಮಾಣ್ಯಕತೆಯು ಅಂಗೀಕರಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ದೋಷಿಯಾದ ವಕ್ರವಿನಿಂದ ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಮಾತುಗಳು ಹೊರಹಿಡಿದು ವುದ ಇಲ್ಲವು. (೩೩ : ೧೩೪)

ತಾವತಪಾ ಭಯಂ ತಾವತ್ಪಾವತ್ ಕೃತ್ಯ ವಿಚಾರಣಾ |
ತಾವದೇವ ಧೃತಿಯಾರ್ವತ್ ಜ್ಯಂಭತೇ ನ ಸ್ಮರದ್ಧರಃ ||

೭೪

ಕಾಮಜ್ಜರವು ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲವೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ನಾಚಿಕೆಯೂ ಭಯವೂ ಮಾಡತಕ್ಕ ಕಾರ್ಯದ ವಿಚಾರವೂ ಧೈರ್ಯವೂ ಇರುತ್ತವೆ. (೪೫ : ೮೮)

ವಿಶ್ವವಿಶ್ವಂಭಾರಾಹ್ನಾದೀ ಯದಿ ಕೃಪತಿ ವಾರಿದಃ |
ಕದಾಪ್ಯಶನಿಮೇಕಸ್ಯಿಸ್ತತ್ ಸ್ಯೈವಾಶುಭೋದಯಃ ||

೭೫

ಸಮಸ್ತ ಲೋಕವನ್ನು ಸಂತೋಷಪಡಿಸುವ ಮೇಘವು ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ಒಬ್ಬನ ಮೇಲೆ ಸಿಡಿಲನ್ನು ಎಸೆದರೆ ಅದು ಆ ಮನುಷ್ಯನ ಅಶುಭೋದಯವೇ ಆಗಿರುವುದು. (೪೫ : ೧೮)

ಮದಸ್ಯ ಕರಣಂ ಮದ್ಯಂ ಪಾನ ಶೌಂಡೈರ್ಯದಾದ್ಯತಂ |
ತದ್ಧರ್ಷನೀಯಮಾರ್ಯಾಣಾಮಂತಃಕರಣ ಮೋಹದಂ ||

೭೬

ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿ ಮತ್ತರಾದವರು, ಮದವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವ ಯಾವ ಕೃತ್ರಿಮ ಮದ್ಯವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೋ ಅಂತಹ ಮದ್ಯವು ಅಂತಃಕರಣಕ್ಕೆ ಮೋಹವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ತಮರು ಅದನ್ನು ಸೇವಿಸಬಾರದು. (೯ : ೩೯)

ಯದಿ ದೇಶಾದಿ ಸಾಕಲೇ ನ ತಪಸ್ತತ್ಪನಃ ಕುತಃ |
ಮಧ್ಯೇಣವಂ ಯತೋ ವೇಗಾತ್ಪರಾಗ್ಯಚ್ಯುತರತ್ನವತ್ ||

೭೭

ದೇಶ, ಕಾಲ, ಕುಲ, ಜಾತಿ ಮೊದಲಾದ ಸಾಧನಗಳ ಸಮಗ್ರತೆಯಿದ್ದರೂ ತಪಸ್ಸಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ, ಸಮುದ್ರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತ್ವರೆಯಿಂದ ಹೋಗುವವನ ಕೈಯ ತುದಿಯಿಂದ ಜಾರಿದ ರತ್ನದಂತೆ, ಆ ತಪಸ್ಸು ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಬೇಕು? (೪೬ : ೨೧೪)

ಕ್ರೋಧಾದಿಭಿಃ ಸುತಪಸೋಽಪಿ ಭವೇನ್ನಿದಾನಂ |
ತತ್ಸ್ಯಾ ದ್ವುರಂತದುರಿತೋರ್ಜಿತ ದುಃಖಹೇತುಃ |
ತೇನಾಪ ಮುಕ್ತಿ ಪಥ ಗೋಪ್ಯಪಥಂ ಸುಕೇತು |
ಸ್ವಾಜ್ಞಂ ತತಃ ಖಲ ಸಮಾಗಮವನ್ನಿದಾನಂ ||

೭೮

ಉತ್ತಮವಾದ ತಪಸ್ಸುಳ್ಳವನಿಗೂ ಕ್ರೋಧಾದಿಗಳಿಂದ ನಿದಾನಶಲ್ಯವುಂಟಾಗುವುದು. ಆದು ದುರಂತವಾದ ದುಷ್ಕೃತದಿಂದ ಹೆಚ್ಚಿನ ದುಃಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. ಸುಕೇತುವು ಮುಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹೊಂದಿದವನಾದರೂ ಆ ನಿದಾನಶಲ್ಯದಿಂದ ತಪ್ಪು ದಾರಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದನು. ಆದುದರಿಂದ ನಿದಾನಶಲ್ಯವು, ದುರ್ಜನನ ಸಹವಾಸದಂತೆ, ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿದೆ. (೫೯ : ೧೦೫)

ಯದ್ವಿದ್ಯಾತಾಹತಾಃ ಸದೋ ವಿಲೀಯಂತೇ ಘನಾಘನಾಃ |
ತದ್ಧತ್ಸರ್ಮಘನಾ ಯಾಂತಿ ಲಯಂ ಧಾನಾನಿಲಾಹತಾಃ ||

೭೯

ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಮೇಘಗಳು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ನಷ್ಟವಾಗುವಂತೆ, ಧಾನವೆಂಬ ಗಾಳಿಯಿಂದ ಹೊಡೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಕರ್ಮಗಳೆಂಬ ಮೇಘಗಳು ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. (೨೧ : ೨೧೩)

ಸರ್ವಾಂಗೀಣ ವಿಷಂ ಯದ್ಧನ್ಯಂತ್ರ ಶಕ್ತ್ಯಾ ಪಕ್ಯತ್ಯೇ |
ತದ್ಧತ್ಸರ್ಮವಿಷಂ ಕೃತ್ಸ್ಯಂ ಧಾನಶಕ್ತ್ಯಾಪಸಾರ್ಥತೇ ||

೮೦

ಸರ್ವಾಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಪ್ತವಾಗಿರುವ ವಿಷವು ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೋಗಲಾಡಿಸಲ್ಪಡುವಂತೆ ಸಮಸ್ತವಾದ ಕರ್ಮವೆಂಬ ವಿಷವು ಧಾನಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೋಗಲಾಡಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. (೨೧ : ೨೧೪)

ವಿಮತ್ಸರಾಣಿ ಚೇತಾಂಸಿ ಮಹತಾಂ ಪರಿವೃದ್ಧಿಷು |
ಮತ್ಸರೀಷು ತು ತಾನ್ಯೇವ ಕ್ವದ್ಯಾಣಾಮನ್ಯವೃದ್ಧಿಷು ||

೮೧

ಮಹಾಪುರುಷರ ಮನಸ್ಸುಗಳು ಬೇರೆಯವರ ವೃದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ಸರವಿಲ್ಲದುವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲ ಮನುಷ್ಯರ ಆ ಮನಸ್ಸುಗಳೇ ಬೇರೆಯವರ ವೃದ್ಧಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ಸರವುಳ್ಳವಾಗಿರುತ್ತವೆ. (೩೪ : ೨೨)

ಅಥವಾ ಹಂತ್ರ ಭೂಯಸ್ತ್ವಂ ನ ಜಯಾಂಗಂ ಮನಸ್ವಿನಃ |
ನನು ಸಿಂಹೋ ಜಯತ್ಯೇಕಃ ಸುಹತಾನಪಿ ದಂತಿನಃ ||

೮೨

ಮಹಾಪುರುಷನಿಗೆ ಬಹಳವಾದ ಸೈನ್ಯವು ಜಯಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಒಂದು ಸಿಂಹವು ಗುಂಪು ಸೇರಿರುವ ಆನೆಗಳನ್ನು ಜಯಿಸುತ್ತದಲ್ಲವೇ? (೩೬ : ೩೦)

ಪುತ್ರ ಬಂಧು ಪದಾತೀ ನಾಮಪರಾಧತಾನ್ಯಪಿ |
 ಕ್ಷಮಂತೇ ಹಿ ಮಹಾತಾನ್ಯಸ್ಯದ್ಧಿ ತೇಪಾಂ ವಿಭೂಷಣಂ || ೪೩

ಮಹಾತ್ಮರು ಪುತ್ರರ ಬಂಧುಗಳ ಮತ್ತು ಕಾಲಾಳುಗಳ ನೂರಾರು ತಪ್ಪುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತಾರಲ್ಲವೆ? ಅದು ಅವರಿಗೆ ಭೂಷಣವಲ್ಲವೆ? (೪೫ : ೧೨)

ಸ್ವದುಃಖೇನಾಪಿ ನಿರ್ವಿಣ್ಣಃ ಶೂಯತೇ ನ ಜನಃ ಪರಃ |
 ಪರದುಃಖೇನ ಸಂತೋಮೀ ತ್ವಜಂತೈವ ಮಹಾಶ್ರಿಯಂ || ೪೪

ಬೇರೆ ಜನರು ತಮ್ಮ ದುಃಖದಿಂದಲೂ ವಿರಕ್ತರಾಗಿರುವುದು ಕೇಳಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ ಇಂತಹ ಸತ್ತಿರುವವರು ಪರಪ್ರಾಣಿಗಳ ದುಃಖದಿಂದ ವಿರಕ್ತರಾಗಿ ಮಹಾಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟೇ ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. (೨೧ : ೬೨೦)

ಬಂಧವೋ ಬಂಧನಾನ್ಯೇತೇ ಸಂಪದೋ ವಿಷದೋಂಗಿನಾಂ |
 ನ ಚೇದೇವಂ ಕುತಃ ಸಂತೋ ವನಾಂತುಂ ಪ್ರಾಕ್ರನಾಃ ಗತಾಃ || ೪೫

ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಈ ಬಂಧುಗಳು ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಕಾರಣರು. ಸಂಪತ್ತುಗಳು ವಿಪತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣಗಳು. ಹೀಗಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸತ್ತಿರುವವರಾದ ಪೂರ್ವಿಕರು ಅರಣ್ಯಮಧ್ಯವನ್ನೇಕೆ ಹೂಂದಿದರು? (೬೩ : ೨೩೯)

ಸತಾಂ ವಚಾಂಸಿ ಚೇತಾಂಸಿ ಹರಂತ್ಯಪಿ ಹಿ ರಕ್ಷಸಾಂ |
 ಕಿಂ ಪುನಃ ಸಾಮಸಾರಾಣಿ ತಾದ್ಯಶಾಂ ಸಮತಾದ್ಯಶಾಂ || ೪೬

ಸತ್ತಿರುವವರ ವಚನಗಳು ರಾಕ್ಷಸರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹರಣಮಾಡುತ್ತವೆ. ಸಮತ್ವವಿಲ್ಲದ ನೇತ್ರವುಳ್ಳ ಅಂಥ ಸತ್ತಿರುವವರ ವಚನಗಳು ಪ್ರಿಯವಚನಗಳಿಂದ ಸಾರವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ ಹೇಳುವುದೇನು? (೪೫ : ೪೯)

ಆಯುರ್ವಾಯುರಯಂ ಮೇಘೋ ಭೋಗೋ ಭಂಗೀ ಹಿಸಂಗಮಃ |
 ವಪುಃ ಪಾಪಸ್ಯ ದುಷ್ಪಾತಂ ವಿದ್ಯುಲೋ ಲಾ ವಿಭೂತಯಃ || ೪೭

ಆಯುಷ್ಯವು ಗಾಳಿಯಂತೆ ವೇಗವುಳ್ಳದ್ದು, ಭೋಗವು ಮೋಡದಂತೆ ಲಯವಾಗುವುದು. ಇಷ್ಟಪದಾರ್ಥಗಳ ಸಮಾಗಮವು ನಾಶವಾಗುವುದು. ಶರೀರವು ಪಾಪದ ದುಷ್ಪ್ರಾತವಾಗಿದೆ. ಸಂಪತ್ತಿಗಳು ಮಿಂಚಿನಂತೆ ಚಂಚಲವಾಗಿರುತ್ತವೆ. (೪೭ : ೨೩೬)

ಯಥೋದಿತಸ್ಯ ಸೂರ್ಯಸ್ಯ ನಿಶ್ಚಿತೋದಯಃ ಪುರಃ |
 ತಥಾ ಪಾತೋನುಪ್ಪಿಃ ಸ್ವರ್ಗೇ ಜಂತೋರಭ್ಯುದಯೋಪಯಂ || ೪೮

ಉದಯಿಸಿದ ಸೂರ್ಯನು ಮುಂದೆ ಅಸ್ತಂಗತನಾಗುವುದು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುವಂತೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುವ ಪ್ರಾಣಿಯು ಈ ಅಭ್ಯುದಯವೂ ನಾಶವಾಗತಕ್ಕದ್ದಾಗಿದೆ. (೬ : ೧೯)

ತಥಾಪಿ ಸುಖಸಾದ್ಯೂತಾ ಮಹಾಧೈರ್ಯಾ ಮಹರ್ಷಯಃ |
 ಪ್ರಚ್ಯವಂತೇ ದಿವೋ ದೇವಾ ಧಿಗೇನಾಂ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸ್ಥಿತಿಂ || ೪೯

ದೇವತೆಗಳು ಸದಾ ಸುಖಿಗಳೂ ಮಹಾಧೈರ್ಯಶಾಲಿಗಳೂ ಮಹಾ ಋದ್ಧಿಧಾರಿಗಳೂ ಆಗಿದ್ದರೂ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ಚ್ಯುತರಾಗುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಸಾರಸ್ಥಿತಿಗೆ ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ. (೧೧ : ೭)

ಯದವ್ಯಾಢ್ಯತರಂ ತ್ವಪಂ ಶ್ವಸದಾಢ್ಯಚರಂ ಭವೇತ್ |
 ಯಚ್ಚಾದ್ಯ ವ್ಯಸನ್ನೈರ್ಭುಕ್ತಂ ತತ್ಕುಲಂ ಶ್ಲೋವಸೀಯಸಂ || ೫೦

ಇಂದು ಯಾವ ಕುಲವು ಐಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನವಾಗಿ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದೆಯೋ ಅದೇ ಕುಲವು ನಾಳೆ ದಂದ್ರವಾಗಿಯಾಗುವುದು. ಈ ದಿನ ಯಾವ ಕುಲವು ವ್ಯಸನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆಯೋ ಅದೇ ಕುಲವು ನಾಳೆ ಮಾಗಲ್ಪಡುತ್ತ ವಾಗಿ ಆಗುವುದು. (೮ : ೭೬)

ಜನ್ಮಾದ್ಯಂತಮೂರ್ಹೂರ್ತಂ ಚೇಜ್ಜೇವಿತಂ ನಿಶ್ಚಿತಂ ತತಃ |
 ನ ಕ್ಷಣೇ ಚ ಕುತೋ ಜನ್ಮಿ ಜಾಯೇತ ನ ಹಿತೇ ರತಃ || ೫೧

ಹುಟ್ಟಿದ ಮೊದಲುಗೊಂಡು ಅಂತಮೂರ್ಹೂರ್ತದವರೆಗೆ ಜೀವಿತವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರುವುದು. ಅನಂತರದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾಣಿಯು ತನ್ನ ಹಿತದ ಲ್ಲೇಕೆ ಆಸಕ್ತವಾಗುವುದಿಲ್ಲ? (೬೩ : ೭೩೮)

ಧಿಕ್ಸ್ಯಮಿಷ್ಯಮಿತ್ಯೇತಚ್ಚರೀರಂ ಜಂತುರಾವಸೇತ್ |
 ಅವಸ್ಥರಗೃಹಾಚ್ಚೈನನ್ಯಾವೈತ್ಯತಿ ಜುಗುಪ್ಸಿತಂ || ೫೨

ಈ ಶರೀರವು ಇಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪ್ರಾಣಿಯು ಇದರಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುವುದು ಇದು ಅಮೇಧ್ಯದ ಗ್ರಹವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಬಹು ಜುಗುಪ್ಸಿತವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ಕಷ್ಟ! ಧಿಕ್ಕಾರವಿರಲಿ. (೬೩ : ೭೩,೭೪)

ಆಯಂ ಕಾಯದುಮಃ ಕಾಂತಾವತತೀತತಿ ವೇಷಿತಃ |
ಜರಿತ್ವಾ ಜನ್ಮ ಕಾಂತಾರೇ ಕಾಲಾಗ್ನಿ ಗ್ರಾಸ ಮಾಪ್ಸತಿ || ೯೩

ಈ ಶರೀರವೆಂಬ ವ್ಯಕ್ತವು ಪತ್ತಿಯೆಂಬ ಬಳ್ಳಿಯ ಸಮೂಹದಿಂದ ಸುತ್ತಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದಾಗ ಭವವೆಂಬ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಜೀರ್ಣವಾಗಿ (ಒಣಗಿ) ಯಮನೆಂಬ ಕಾಡ್ಡಿಯಾಗಿ ತುತ್ತಾಗುವುದು. (೪೬ : ೨೧೧)

ನಿಗ್ರಹೀತ ಶರೀರೇಣ ನಿಗ್ರಹಿತಾನ್ಯ ಸಂಶಯಂ |
ಚಕ್ಷುರಾದೀನಿ ರುದ್ಧೇಷು ತೇಷು ರುದ್ಧಂ ಮನೋಭವೇತ್ || ೯೪

ಮನೋರೂಢಃ ಪರಂ ಧ್ಯಾನಂ ತತ್ಕರ್ಮ ಕ್ಷಯ ಸಾಧನಂ |
ತತೋನಂತಸುಖಾವಾಪ್ನಿಸ್ತತಃ ಕಾಯಂ ಪ್ರಕರ್ಷಯೇತ್ || ೯೫

ಶರೀರವನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದ ಪುರುಷನು ನಿಸ್ಸಂದೇಹವಾಗಿ ನೇತ್ರ ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ನಿಗ್ರಹಿಸಿದವನು. ಆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳು ನಿಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೆ ಮನೋನಿಗ್ರಹವಾಗುವುದು.

ಮನಸ್ಸನ್ನು ತಡೆಯುವುದು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಧ್ಯಾನ. ಆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಧ್ಯಾನವು ಕ್ಷಯ ಕಾರಣವು. ಆ ಕ್ಷಯದಿಂದ ಅನಂತ ಸುಖವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಶರೀರವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೃತಮಾಡಬೇಕು. (೨೦ : ೧೭೯,೧೮೦)

ಪ್ರಜಾ ದಂಡಧರಾಭಾವೇ ಮತ್ಸ್ಯ ನ್ಯಾಯಂ ಶ್ರಯಂತ್ಯಮೂಃ |
ಗ್ರಸ್ಯತೇಂತಃ ಪ್ರದುಷ್ಣೇನ ವಿಬಲೋ ಹಿ ಬಲೀಯಸಾ || ೯೬

ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ದಂಡಿಸುವವನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಪ್ರಜೆಗಳು ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಮೀನು ಬಲಿಹೀನಗಳಾದ ಮೀನುಗಳನ್ನು ನುಂಗುವುದೆಂಬ ಮತ್ಸ್ಯ ನ್ಯಾಯವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸುವುದು. ದುಷ್ಟ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಬಲಿಷ್ಠನು ಬಲಹೀನನನ್ನು ಬಾಧೆ ಪಡಿಸುವನು. (೧೬ : ೨೫೬)

ಸಿಕ್ಕ ಮತ್ಸ್ಯಃ ಕಿಲೈಕೋಸೌ ಸ್ವಯಂಭೂರಮಣಾಂಬುಧೌ |
ವಹಾಮತ್ಸ್ಯ ಸಮಾನೋಪಾನವಾಪ ಸ್ತೃತಿ ದೋಷತಃ || ೯೭

ಸ್ವಯಂಭೂರಮಣ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಿಕ್ಕಮತ್ಸ್ಯವೆಂಬ ಸಣ್ಣ ಮೀನು ತನ್ನ ಸ್ವರಾಣಿಯ ದೋಷದಿಂದ ಮಹಾ ಮತ್ಸ್ಯದ ದೋಷಗಳಿಗೆ ಸಮಾನವಾದ ದೋಷವನ್ನು ಹೊಂದಿತಂತೆ.

ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯವು ಬಾಯಿಯನ್ನು ತೆರೆದಿರುವಾಗ ಅನೇಕ ಸಣ್ಣ ಜಲಚರ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಬಾಯಿಯೊಳಗೂ ಹೊರಕ್ಕೂ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯದ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಣ್ಣ ಸಿಕ್ಕವೆಂಬ ಮೀನು, "ನಾನು ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯದಷ್ಟು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಭಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ" ಎಂದು ಚಿಂತಿಸುವುದರಿಂದ ಮಹಾಮತ್ಸ್ಯದ ಪಾಪದಷ್ಟು ಪಾಪಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯ (೨೧ : ೪೭)

ಕಾರಣಾದಿಚ್ಛತಾ ಕಾರ್ಯಂ ಕಾರ್ಯಯೋಃ ಸುಖದುಃಖಯೋಃ |
ಧರ್ಮಪಾಪೇ ವಿಪರ್ಯಸೇ ತೇವಾ ನಾನ್ಯಾತ್ವದೀಕ್ಯತಾಂ || ೯೮

ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾರ್ಯವನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವವನಿಂದ ಕಾರ್ಯಗಳಾದ ಸುಖದುಃಖಗಳಿಗೆ ಯಥಾಕ್ರಮವಾಗಿ ಧರ್ಮ, ಪಾಪಗಳು ಕಾರಣಗಳಾಗಿ ನೋಡಲ್ಪಡಲಿ. ಅಥವಾ ವ್ಯತ್ಯಸ್ತವಾಗಿ ಧರ್ಮ ಪಾಪಗಳ ಕಾರ್ಯಗಳು ಸುಖ ದುಃಖಗಳಾಗಿ ನೋಡಲ್ಪಡಲಿ. (೭೬ : ೧೬೨೧)

ನ ಕಾರಣಾದ್ವಿನಾ ಕಾರ್ಯ ನಿಷ್ಪತ್ತಿರಿಹ ಜಾತು ಚಿತ್ |
ಪ್ರದೀಪೇನ ವಿನಾ ದೀಪ್ತಿದ್ರವ್ಯಪೂರ್ವಾ ಕಿಮು ಕ್ಷಚಿತ್ || ೯೯

ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿಯೆಂದೂ ಆಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ದೀಪವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಪ್ರಕಾಶವು ಕಾಣಲ್ಪಟ್ಟಿದೆಯೇ? (೫ : ೧೭)

ಲೋಹಸ್ಯೈವೋಪತಪ್ತಸ್ಯೈ ಮೃದುತಾ ನ ಮನಸ್ವಿನಃ |
ದಂಡೋಪ್ಯನುನಯಗ್ರಾಹ್ಯೇ ಸಾಮಜೇ ನ ಮೃಗದ್ವಿಷಿ || ೧೦೦

ಕಾಯಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಬ್ಬಿಣಕ್ಕೆ ಮೃದುತ್ವವು ಬರುವುದಿಲ್ಲದೆ ಅಭಿಮಾನಿಯಾದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ದಂಡೋಪಾಯದಿಂದಲೂ ಮೃದುತ್ವವು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ದಂಡವು (ಡೋಣ್ಣೆ) ಸ್ನೇಹವನ್ನು ತೋರಿಸುವಿಕೆಯಿಂದ ಹಿಡಿಯುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅನೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಂಹದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (೩೫ : ೧೦೨)

ಸ್ವಚ್ಛಾಂಭಃ ಕಲಿತಾ ಲೋಕೇ ಕಿಂ ನ ಸಂತಿ ಜಲಾಶಯಾಃ |
ಚಾತಕಸ್ಯಾಗ್ರಹಃ ಕೋಪಿ ಯದ್ವಾಂಭತ್ಯಂಬುದಾತ್ಪಯಃ || ೧೦೧

ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛ ಜಲಯುಕ್ತವಾದ ಸರೋವರಗಳಿಲ್ಲವೇನು? ಆದರೆ
ಚಾತಕಪಕ್ಷಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಹಠವಿರುವುದರಿಂದ ಮೇಘದಿಂದ ಜಲವನ್ನು
ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತದೆ. (೧೮ : ೧೩೪)

ನಾಮ್ಯಷ್ಟ ಭಾಷಣೇ ಜಿಹ್ವಾ ಚೇಷ್ವಾ ನಾನಿಷ್ಟಕಾರಿಣೇ |
ನಾನೋಪಘಾತ ಪರುಷಾ ಸ್ತೃತಿಃ ಸ್ವಪ್ನೇಷಿ ಧೀಮತಾಂ || ೧೦೨

ಬುದ್ಧಿಶಾಲಿಗಳ ನಾಲಿಗೆಯು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿಯೂ ಅಶುದ್ಧಭಾಷಣವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ
ಅವರ ವ್ಯಾಪಾರವು ಅನಿಷ್ಟಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ; ಅವರ ಚಿಂತನೆಯು ಬಿ
ಯವರಿಗೆ ಹಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. (೧೮ : ೧೨೩)

ಧೀಮಾನುದೀಕ್ಷತೇ ಪಶ್ಯನ್ ಜನ್ಯನೋಸ್ಯ ಹಿತಾಹಿತೇ |
ಭಾವಿನಸ್ತೇ ಪ್ರಪಶ್ಯಂತಃ ಸುರ್ನ ಧೀಮತ್ಸಮಾಃ ಕಥಂ || ೧೦೩

ಈ ಜನ್ಮದ ಹಿತಾಹಿತಗಳನ್ನು ನೋಡುವವರು ಪ್ರಾಜ್ಞನೆಂದು ನೋಡಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ
ಮುಂದಾಗುವ ಜನ್ಮದ ಹಿತಾಹಿತಗಳನ್ನು ನೋಡುವವರು ಪ್ರಾಜ್ಞತಮರಾಗಿ ಹೇಗೆ ಆ
ಲಾರರು? (೧೮ : ೧೨೪)

ವರ್ಷೀಯಾಂಸೋ ಯವೀಯಾಂಸ ಇತಿ ಭೇದೋ ವಯಸ್ಕತಃ |
ನ ಚೋಧ ವೃದ್ಧಿರ್ವಾರ್ಧಕೇ ನ ಯೂನ್ಯ ಪಚಿಯೋ ಧಿಯಃ || ೧೦೪

ವೃದ್ಧರು ಯುವಕರು ಎಂಬ ಭೇದವು ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ವೃದ್ಧಾ
ದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಯುವಕರಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನವು ಕ್ಷೀಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ
(ವಯಸ್ಸಿನಿಂದ ವೃದ್ಧರಾದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಎಂಬ
ಭಾವವು) (೧೮ : ೧೦೫)

ಕೇವಲಾರ್ಕಾದ್ಯತೇ ನಾನ್ಯಃ ಸಂಶಯಧ್ವಾಂತ ಭೇದಕೃತ್ |
ಕೋ ಹಿ ನಾಮ ತಮೋ ನೈಶಂ ಹನ್ಯಾದನ್ಯತ್ರ ಭಾಸ್ಮರಾತ್ || ೧೦೫

ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಸೂರ್ಯನಲ್ಲದೆ ಸಂಶಯವೆಂಬ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯನ್ನು ಭೇದಿಸ
ವನು ಬೇರೆಯವನಿಲ್ಲ. ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ರಾತ್ರಿಯ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಕತ್ತಲೆಯು
ಯಾರು ತಾನೆ ನಾಶಮಾಡುವನು? (೧೮ : ೧೦೬)

ವರಂ ವನಾಧಿವಾಸೋಪಿ ವರಂ ಪ್ರಾಣ ವಿಸರ್ಜನಂ |
ಕುಲಾಭಿಮಾನಿನಃ ಪುಂಸೋ ನ ಪರಾಜ್ಞಾ ವಿಧೇಯತಾ || ೧೦೬

ಕುಲಾಭಿಮಾನವುಳ್ಳ ಪುರುಷನಿಗೆ ವನವಾಸವಾದರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಪ್ರಾಣತ್ಯಾಗವಾ
ದರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ. ಆದರೆ ಬೇರೆಯವರ ಆಜ್ಞೆಗೆ ವಿಧೇಯನಾಗಿರುವಿಕೆಯು ಶ್ರೇಷ್ಠವಲ್ಲ.
(೧೫ : ೧೧೮)

ಮಾನಮೇವಾಭಿರಕ್ರಂತು ಧೀರಾಃ ಪ್ರಾಣೈಃ ಪುಣಶ್ಚರೈಃ |
ನನ್ವಲಂಕುರುತೇ ವಿಶ್ವಂ ಶಶ್ವನಾನ್ವಾರ್ಜತಂ ಯಶಃ || ೧೦೭

ಧೀರರು ನಾಶವಾಗತಕ್ಕ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಂದ ಮಾನವನ್ನೇ ಕಾಪಾಡಲಿ, ಮಾನದಿಂದ
ಸಂಪಾದಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಶಸ್ಸು ಲೋಕವನ್ನು ಪುನಃ ಪುನಃ ಅಲಂಕರಿಸುವುದಿಲ್ಲವೇ?
(೧೫ : ೧೧೯)

ಆಭಿಜಾತಮರೋಗತ್ವಂ ವಯಃ ಶೀಲಂ ಶ್ರುತಂ ವಪುಃ |
ಲಕ್ಷ್ಮೀಃ ಪಕ್ಷಃ ಪರೀವಾರೋ ವರೇ ನವ ಗುಣಾಃ ಸ್ತೃತಾಃ || ೧೦೮

ವರನಲ್ಲಿ ಸತ್ಕುಲತ್ವ, ನೀರೋಗತ್ವ, ವಯಸ್ಸು, ಶೀಲ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ರೂಪ, ಸಂಪತ್ತಿ,
ಸ್ವಪಕ್ಷ (ಬಂಧು), ಪರಿವಾರಗಳೆಂಬ ಒಂಬತ್ತು ಗುಣಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. (೨೨ : ೬೪)

ಆಯೋಗ್ಯಾಯಾಮನಾಪ್ಯಾಯಾಂ ನಾಶಹೇತೌ ವೃಥಾ ರತಿಂ |
ಮಾಕೃಥಾಃ ಪಾಪದುಃಖಾವಲೇಪಭಾಕ್ಷರಯೋಷಿತಿ || ೧೦೯

ಯೋಗ್ಯಳಲ್ಲದವಳೂ ಹೊಂದಲ್ಪಡತಕ್ಕಳಲ್ಲದವಳೂ ಪಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣಳೂ ಆದ
ಪರಸ್ತ್ರೀಯಲ್ಲಿ ವೃಥಾವಾಗಿ ಪಾಪಭಾಗಿಯೂ ದುಃಖಭಾಗಿಯೂ ಅಹಂಕಾರಭಾಗಿಯೂ
ಆಗಿ ಕಾಂಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಡ. (೧೮ : ೧೧೮)

ಸುಗ್ರಹಂ ತಲಹಸ್ತೇನ ಭೂಮಿಷ್ಟೈರ್ಭಾಸು ಮಂಡಲಂ |
ಪಾತಾಲಾದಪಿ ಶೇಷೋಹಿಃ ಸುಹರೋ ಡಿಂಭಕೇನ ಚ || ೧೧೦

ಸಮುತ್ಥಾನಯಿತುಂ ಶಕ್ಯಾ ಸಸಮುದ್ರಾ ವಸುಂಧರಾ |
ಭೇತ್ತುಂ ಶೀಲವತೀ ಚಿತ್ತಂ ನ ಶಕ್ಯಂ ಮನಃಫಲೇನ ಚ || ೧೧೧

ಭೂಮಿಲ್ಲಿರುವವರು ಹಸ್ತತಲದಿಂದ ಸೂರ್ಯಮಂಡಲವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹಿಡಿ
ಯಬಹುದು. ಬಾಲಕನು ಪಾತಾಳದಿಂದ ಆದಿಶೇಷನನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ತರಬ
ಹುದು. ಆದರೆ ಶೀಲವತಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಭೇದಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮನಃಫಲನಿಂದಲೂ ಶಕ್ಯವಲ್ಲ.
(೧೮ : ೬೬೩, ೪)

ದೋಷಾಃ ಕಿಂ ತನ್ಮಯಾಸಾಸು ದೋಷಾಣಾಂ ಕಿಂ ಸಮುದ್ರವಃ |
ತಾಸಾಂ ದೋಷೇಭ್ಯ ಇತ್ಯತ್ರ ನ ಕಸ್ಯಾಪಿ ವಿನಿಶ್ಚಯಃ || ೧೧೨

ದೋಷಗಳು ಸ್ವೀಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತವೋ ? ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿರುವುದೋ ? ದೋಷಗಳಿಂದ ಆ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿರುವುದೋ ? ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ನಿಶ್ಚಯವಿಲ್ಲ. (೪೩ : ೧೦೯)

ವ್ಯಶ್ಯಕಸ್ಯ ವಿಷಂ ಪಶ್ಯಾತ್ಸನ್ನಗಸ್ಯ ವಿಷಂ ಪುರಃ |
ಯೋಷಿತಾಂ ದೂಷಿತೇಚ್ಛಾಸಾಂ ವಿಶ್ವತೋ ವಿಷಮಂ ವಿಷಂ || ೧೧೩

ಚೀಳಿಗೆ ವಿಷವು ಬಾಲದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ಹಾವಿನ ವಿಷವು ಬಾಯಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ. ದುಷ್ಟಭಿಲಾಷೆಯುಳ್ಳ ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆಯೂ ಅಧಿಕವಾದ ವಿಷವಿರುತ್ತದೆ. (೪೩ : ೧೦೯)

ಮದನಜ್ವರ ಸಂತಪ್ತ ಸ್ತತ್ತತೀಕಾರ ವಾಂಛಯಾ |
ಸ್ತ್ರೀರೂಪಂ ಸೇವತೇ ಭ್ಯಾಂತೋ ಯಥಾ ಕಟ್ಟಪಿ ಭೇಷಜಂ || ೧೧೪

ರೋಗಿಯು ಔಷಧವನ್ನು ಕಟಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ಸೇವಿಸುವಂತೆ, ಕಾಮಜ್ವರದಿಂದ ಸಂತಪ್ತವಾದ ಪ್ರಾಣಿಯು ಆ ಜ್ವರಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿಂದ ಸ್ತ್ರೀರೂಪವನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತದೆ. (೧೧ : ೧೬೬)

ವರಂ ವಿಷಂ ಯದೇಕಸ್ಮಿನ್ಯವೇ ಹಂತಿ ನ ಹಂತಿ ವಾ |
ವಿಷಯಾಸ್ತು ಪುನರ್ಘ್ನಂತಿ ಹಂತ ಜಂತೂನನಂತಶಃ || ೧೧೫

ವಿಷವು ಒಂದು ಭವದಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ ಅಥವಾ ಕೊಲ್ಲುವುದಿಲ್ಲ, ಅದು ಶ್ರೇಷ್ಠವು. ವಿಷಯಗಳಾದರೋ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಅನಂತಾವರ್ತಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಕಷ್ಟ! (೩೬ : ೨೪)

ಮನೋಜ್ಞ ವಿಷಯಾ ಸೇವಾ ತ್ಯಷ್ಟಾಯ್ಯ ನ ವಿತ್ಯಪ್ರಯೇ |
ತ್ಯಷ್ಟಾರ್ಚಿಸಾ ಚ ಸಂತಪ್ತಃ ಕಥಂ ನಾಮ ಸುಖೀ ಜನಃ || ೧೧೬

ಮನೋಹರವಾದ ವಿಷಯಗಳ ಸೇವನೆಯಿಂದ ಆಸೆಯು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ. ತ್ಯಷ್ಟಿಯುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಆಸೆಯೆಂಬ ಬೆಂಕಿಯಿಂದ ಸಂತಪ್ತವಾದ ಜನವು ಹೇಗೆ ತಾನೆ ಸುಖಿಯಾಗುವುದು ? (೧೧ : ೧೬೬)

ಆಪಾತಮಾತ್ರರಮ್ಯಾಣಾಂ ಭೋಗಾಣಾಂ ವಶಗಃ ಪುಮಾನ್ |
ಮಹಾನಪೃಥ್ವಿತಾದೋಷಾತ್ಸದ್ಗ್ವಣ ಲಘುರ್ಭವೇತ್ || ೧೧೭

ಅನುಭವಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರಮಣೀಯವಾಗಿರುವ ಭೋಗಗಳಿಗೆ ಅಧೀನವಾದ ಪುರುಷನು ದೊಡ್ಡವನಾಗಿದ್ದರೂ ಯಾಚಕತ್ವದ ದೋಷದಿಂದ ಆಗಲೇ ಹುಲ್ಲಿನಂತೆ ಲಘುವಾಗುವನು. (೧೮ : ೧೧೨)

ರುಜಾಂ ಯನ್ನೋಪಘಾತಾಯ ತದೌಷಧಮನೌಷಧಂ |
ಯನ್ನೋದನ್ಯಾ ವಿನಾಶಾಯ ನಾಂಜಸಾ ತಜ್ಜಲಂ ಜಲಂ || ೧೧೮

ರೋಗವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸದ ಔಷಧವು ಔಷಧವಲ್ಲವು. ಬಾಯಾರಿಕೆಯನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸದ ನೀರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನೀರಲ್ಲವು. (೧೧ : ೧೬೮)

ನ ವಿಹಂತ್ಯಾಪದಂ ಯಚ್ಚ ನಾರ್ಥತಸ್ತದ್ಧನಂ ಧನಂ |
ತಥಾತ್ಯಷ್ಟಾಪಿದೇ ಯನ್ನ ನ ತದ್ವಿಷಯಜಂ ಸುಖಂ || ೧೧೯

ಆಪತ್ರನ್ನು ನಾಶಮಾಡದ ಧನವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಧನವಲ್ಲವು. ಹಾಗೆಯೇ ಆಸೆಯನ್ನು ನಾಶಮಾಡದ ವಿಷಯಸುಖವು ಸುಖವಲ್ಲವು. (೧೧ : ೧೬೯)

ಮನೋನಿವೃತ್ತಿಮೇವೇಹ ಸುಖಂ ವಾಂಛಂತಿ ಕೋವಿದಾಃ |
ತತ್ಪತೋ ವಿಷಯಾಂಧಾನಾಂ ನಿತ್ಯಮಾಯಸ್ತ ಚೇತಸಾಂ || ೧೨೦

ಮನಸ್ಸು ತ್ಯಜ್ಜಿಯಾಗಿರುವುದೇ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಸುಖವೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆ ಸುಖವು ಯಾವಾಗಲೂ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಯಾಸಗೊಳಿಸುವ ವಿಷಯಾಂಧರಿಗೆ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು ? (೧೧ : ೧೭೨)

ವಿಷಯಾನುಭವೇ ಸೌಖ್ಯಂ ಯತ್ತರಾಧೀನಮಂಗಿನಾಂ |
ಸಾಬಾಧಂ ಸಾಂತರಂ ಬಂಧಕಾರಣಂ ದುಃಖಮೇವ ತತ್ || ೧೨೧

ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ವಿಷಯಾನುಭವದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖವು ಪರಾಧೀನವೂ ಅವಧಿಯೊಡಗೂಡಿದುದೂ, ಸಂಸಾರ ಬಂಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ದುಃಖವೇ, ಸುಖವಲ್ಲವು. (೧೧ : ೧೭೩)

ಆಪಾತ ಮಾತ್ರ ರಸಿಕಾ ವಿಷಯಾ ವಿಷದಾರುಣಃ |
ತದುದ್ಯವಂ ಸುಖಂ ನ್ಯೂಣಾಂ ಕಂಡೂಕಂಡೂಯನೋಪಮಂ || ೧೨೨

ಅನುಭವಿಸುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರಸ (ಪ್ರೀತಿ)ವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವ ಈ ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವಿಷಯಗಳು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷದಂತೆ ಭಯಂಕರವಾಗಿವೆ. ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಆ ವಿಷಯಗಳಿಂದಂಟಾಗುವ ಸುಖವು ತುರಿಕಜ್ಜಿಯನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವುದರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದುದು. (೧೧ : ೧೭೪)

ದಗ್ಧವ್ಯಕ್ತಿ ಯಥಾ ಸಾಂದ್ರ ಚಂದನ ದ್ರವ ಚರ್ಚನಂ |
ಕಿಂಚಿದಾಶ್ವಾಸ ಜನನಂ ತಥಾ ವಿಷಯಜಂ ಸುಖಂ || ೧೨೩

ಸುಟ್ಟಿಗಾಯಕ್ಕೆ ಚಂದನವನ್ನು ತೇದು ಲೇಪಮಾಡಿದರೆ ಮೊದಲು ಸ್ವಲ್ಪ ಸುಖವು ಉಂಟು ಮಾಡಿ ತರುವಾಯ ಬಹಳ ದುಃಖ (ಜ್ವಾಲೆ)ವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. (೧೧ : ೧೭೫)

ನಿಂಬದ್ರುಮೇ ಯಥೋತ್ಪನ್ನಃ ಕೀಟಕಸ್ಯದ್ರೋಪಭುಕ್ |
ಮಧುರಂ ತದ್ರಸಂ ವೇತ್ತಿ ತಥಾ ವಿಷಯಿಕೋಪ್ಯಮೀ || ೧೨೪

ಸಂಭೋಗ ಜನಿತಂ ಖೇದಂ ಶ್ಲಾಘಮಾನಾಃ ಸುಖಾಸ್ಥಯಾ |
ತತ್ಯವ ರತಿಮಾಯಾಂತಿ ಭವಾವಸ್ಥರಕೀಟಕಾಃ || ೧೨೫

ಬೇವಿನ ಮರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಹುಳುವು ಬೇವಿನ ರಸವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಆ ರಸವನ್ನು ಮಧುರವೆಂದು ತಿಳಿಯುವಂತೆ ಭವವೆಂಬ ಅಮೇಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಮಿಗಳಂತೆ ರುವ ಈ ವಿಷಯಾಸಕ್ತರೂ ಸ್ತ್ರೀಸಂಭೋಗದಿಂದಂಟಾದ ಖೇದವನ್ನು ಸುಖವೆಂಬ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಶ್ಲಾಘಿಸುವವರಾಗಿ ಆ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಭೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರೀತಿಪಡುತ್ತಾರೆ. (೧೧ : ೧೭೬-೮೦)

ವಿಷಯಾನುಭವಾತ್ಪ್ರಿಯೋ ರತಿಮಾತ್ರಂ ಪ್ರಜಾಯತೇ |
ರತಿಶ್ಚೇತ್ಸುಖಮಾಯಾತಂ ನನ್ನಮೇಧ್ಯಾದನೇಷಿ ತತ್ || ೧೨೬

ವಿಷಯಾನುಭವದಿಂದ ಪ್ರಿಯನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯು ಮಾತ್ರ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಪ್ರೀತಿಯು ಸುಖವಾದರೆ ಕ್ರಿಮಿಗೆ ಅಮೇಧ್ಯಭಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಸುಖವುಂಟಾಗುವ ದಲ್ಲವೇ? (೧೧ : ೧೮೧)

ಆಯಾಸಮಾತ್ರಮತ್ರಾಜ್ಞಃ ಸುಖಮಿತ್ಯಭಿಮನ್ಯತೇ |
ವಿಷಯಾಶಾವಿಮೂಢಾತ್ಮಾ ಶ್ಲೇವಾಸ್ಥಿದಶನ್ನೈರ್ದರ್ಶನ || ೧೨೭

ವಿಷಯಗಳ ಆಸೆಯಿಂದ ಮೂಢನಾದ ಅಜ್ಞಾನಿಯು ಹಲ್ಲುಗಳಿಂದ ಮೂಲೆಯನ್ನು ಕಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ನಾಯಿಯಂತೆ ಆಯಾಸವನ್ನೇ ಸುಖವನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾನೆ. (೧೧ : ೧೮೨)

ವಜ್ರೇರಿವೇಂಧನೈಃ ಸಿಂಧೋಃ ಸೋತೋಭಿರಿವ ಸಾರಿತ್ಯಃ |
ನ ಜಾತು ವಿಷಯೈರ್ಜ್ವಂತೋರುಪಭುಕ್ತ್ಯರ್ವಿತ್ಯತ್ಯತಾ || ೧೨೮

ಬೆಂಕಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳಿಂದ, ಸಮುದ್ರಕ್ಕೆ ನದೀಪ್ರವಾಹಗಳಿಂದ ಹೇಗೆ ತೃಪ್ತಿಯು ಲ್ಲವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಪ್ರಾಣಿಗೆ ಉಪಭೋಗಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಿಂದ ಎಂದೂ ತೃಪ್ತಿಯಿಲ್ಲ. (೧೧ : ೧೯೫)

ಕ್ವಾರಮಂಜು ಯಥಾ ಪೀತ್ವಾ ತೃಷ್ಯತ್ಕೃತಿತರಾಂ ನರಃ |
ತಥಾ ವಿಷಯ ಸಂಭೋಗೈಃ ಪರಂ ಸಂತರ್ಪಮ್ಯಚ್ಛತಿ || ೧೨೯

ಉಪ್ಪಿನೀರನ್ನು ಕುಡಿದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪುನಃ ಹೆಚ್ಚು ಬಾಯಾರಿಕೆಯಾಗುವಂತೆ ವಿಷಯೋಪಭೋಗಗಳಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಅಭಿಲಾಷೆಯಾಗುವುದು. (೧೧ : ೧೯೬)

ವನೇ ವನಗಜಾಸ್ತುಂಗಾ ಯೂಥಪಾಃ ಪ್ರೋನ್ನದಿಷ್ಯವಃ |
ಅವಪಾತೇಷು ಸೀದಂತಿ ಕರಿಣೀ ಸ್ವರ್ತ ಮೋಹಿತಾಃ || ೧೩೦

ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಆನೆಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ಕಾಪಾಡುವುದೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಮದಿಸಿರುವುದೂ ಆದ ದೊಡ್ಡ ವನಜಗಳು ಹೆಣ್ಣಾನೆಯ ಸ್ವರ್ತಕ್ಕಾಗಿ ಮೋಹಪಟ್ಟು, ಆನೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಮಾಡಿದ ಹೊಂಡಗಳಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ದುಃಖಪಡುತ್ತವೆ. (೧೧ : ೧೯೮)

ಸರನ್ನರಸಿ ಸಂಪುಲಕಹ್ವಾರ ಸ್ವಾದು ವಾರಿಣಿ |
ಮತ್ಸೋ ಬದಿಶಮಾಂಸಾರ್ಥೀ ಜೀವನಾಶಂ ಪ್ರಣಶ್ಯತಿ || ೧೩೧

ವಿಕಸಿತವಾದ ಕಹ್ವಾರಪುಷ್ಪ - ಎಳೆಗಂಪುಳ್ಳ ನೈದಿಲೆ ಪುಷ್ಪ-ಗಳಿಂದ ಮಧುರವಾದ ನೀರುಳ್ಳ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿರುವ ಮೀನು ಗಾಳದಲ್ಲಿರುವ ಮಾಂಸಕ್ಕೆ ಆಸೆ ಪಟ್ಟು ಜೀವಿಸುತ್ತಲೇ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. (೧೧ : ೧೯೯)

ಮಧುವೃತೋ ಮದಾಮೋದಮಾಜಿಘ್ನದ್ಧ ದಂತಿನಾಂ |
ಮೃತ್ಯುಮಾಹ್ವಯತೇ ಗುಂಜನ್ಯರ್ಣತಾಲಾಭಿ ತಾಡನೈಃ || ೧೩೨

ಮದಿಸಿದ ಆನೆಯ ಕನ್ನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುರಿಯುವ ಮದಜಲದ ಪರಿಮಳವನ್ನು ಮೂಸುವ ದುಂಬಿಯು ಆ ಆನೆಯ ಕಿವಿಗಳ ಪೆಟ್ಟುಗಳಿಂದ ರೋಂಕಾರ ಶಬ್ದವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಕರೆಯುತ್ತದೆ. (೧೧ : ೨೦೦)

ಪತಂಗಃ ಪವನಾಲೋಲದೀಪಾರ್ಚೀಷಿ ಪತನುಹುಃ |
ಮೃತ್ಯುಮಿಚ್ಛತ್ಸನಿಚ್ಛೋಷಿ ಮುಷೀಸಾದ್ಭೂತವಿಗ್ರಹಃ || ೧೩೩

ಗಾಳಿಯಿಂದ ಚುಚಲವಾದ ದೀಪಜ್ವಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಂಬಾರಿಗೂ ಬಿದ್ದು ಕಚ್ಚಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳ ಪತಂಗವು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮೃತ್ಯುವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತದೆ. (೧೧ : ೨೦೧)

ಯಥೇಷ್ಯ ಮೇತಿಕಾಃ ಪುಷ್ಪಾ ಮೃದುಸ್ವಾದು ತ್ಯಕ್ತಾಂಕುರೈಃ |
ಗೀತಾ ಸಂಗಾನ್ಮೃತಿಂ ಯಾಂತಿ ಮೃಗಯೋರ್ಮೃಗಯೋಷಿತಃ || ೧೩೪

ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಸಂಚರಿಸುವ, ಮೃದುವಾದ ರುಚಿಕರವಾದ ಗರಿಕೆ ಹುಲ್ಲು ಗಳಿಂದ ಪುಷ್ಪಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ಹೆಣ್ಣುಜಿಂಕೆಗಳು ಬೇಟೆಗಾರನ ಗಾನದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತವಾಗಿ ಸಾವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. (೧೧ : ೨೦೨)

ಇತ್ಯೇಕಶೋಷಿ ವಿಷಯೋ ಬಹ್ವಪಾಯೋ ನಿಷೇವಿತಃ |
ಕಿಂ ಪುನರ್ವಿಷಯಾಃ ಪುಂಸಾಂ ಸಾಮಸ್ತೇನ ನಿಷೇವಿತಾಃ || ೧೩೫

ಹೀಗೆ ಒಂದೊಂದು ಇಂದ್ರಿಯದ ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಅಪಾಯ ಉಂಟಾಗುವುದು! ಹೀಗಿರುವಾಗ ಎಲ್ಲಾ ಇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುವ ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಹೇಳುವುದೇನು? (೧೧ : ೨೦೩)

ತದ್ವನುನಿಶ್ಚ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಪೂಜನೀಯಃ ಪುರಾತನಃ |
ತ್ಯಕ್ತಾಭಿವಾಂಭಯಾ ಭೂಯಃ ಸಂಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ ಪರಾಭವಂ || ೧೩೬

ಹಾಗೆಯೇ ಪುರಾತನನಾದ (ವಾಂಭೆಯಿಲ್ಲದ) ಮುನಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪೂಜನೀಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಮತ್ತೆ ಭೋಗಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲರ ತಿರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. (೧೨ : ೧೪೧೬)

ವಿಬಲೋಷಿ ಸಜಾತೀಯೋ ಲಬ್ಧ್ವಾ ತೀಕ್ಷ್ಣಂ ಪ್ರತಿಷ್ಠಶಂ |
ದಂಡಃ ಪರಶ್ಚಧಸ್ತೇವ ನಿಬರ್ಹಯತಿ ಪಾರ್ಥಿವಂ || ೧೩೭

ಕೊಡಲಿಯ ದಂಡವು - ಕಾವು ವೃಕ್ಷವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವಂತೆ, ಸಜಾತೀಯನು ನಿರ್ಬಲನಾಗಿದ್ದರೂ, ಭಯಂಕರವಾದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ರಾಜನನ್ನು ನಾಶಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (೧೨ : ೪೩)

ಸಂಘಃ ಶಾಂತೋಷಿ ಶತ್ಕೂಕಾಂ ಹಂತೈವೇವಾಘಸಂಚಯಃ |
ವಿಜಿಗೀಷುಸ್ತಮುತ್ಸ್ಯೇಪ್ಸಂ ಕ್ಷೇಪಕೃನ್ನ ಮುಮುಕ್ಷುವತ್ || ೧೩೮

ಶತ್ರುಗಳ ಸಮೂಹ ಶಾಂತವಾದರೂ ಅದು, ಪಾಪ ಸಮೂಹದಂತೆ, ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಯೆ ಮಾಡುವುದು. ಮುಮುಕ್ಷುವು ಪಾಪ ಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಸಾವಕಾಶವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವಂತೆ ಜಯಿಸಲಿಚ್ಛಿಸುವವನೂ ಆ ಶತ್ರು ಸಮೂಹವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ವಿಲಂಬವನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. (೧೨ : ೮೫೧)

ಫಲಪ್ರಸವ ಹೀನಂ ವಾ ಸಹಕಾರಂ ವಿಹಂಗಮಾಃ |
ವಿವೇಕವಂತೋ ನಾಪ್ನೋಪದಿಷ್ಟಂ ವಾ ಕುಕ್ಷಿತಾಗಮಂ || ೧೩೯

ರಾಜಪುತ್ರಮನುತ್ಸಾಹಂ ತ್ಯಜಂತಿ ವಿಪುಲಾಃ ಶ್ರೀಯಃ |
ಸ್ವಕೀಯಯೌಧು ಸಾಮಂತ ಮಹಾಮಾತ್ಯಾದಯೋಷಿ ಚ || ೧೪೦

ಪಕ್ಷಿಗಳು ಫಲಪುಷ್ಟ ರಹಿತವಾದ ಮಾವಿನ ಮರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆ, ವಿವೇಕವುಳ್ಳವರು, ಅನಾಪ್ನಿನಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ದುಷ್ಟ ಆಗಮವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುವಂತೆ, ಅಧಿಕವಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳು ತನ್ನ ಯುದ್ಧ ಭಟರು ಸಾಮಂತರಾದ ಜರು ಮಂತ್ರಿಗಳೇ ಮೊದಲಾದವರು ಉತ್ಸಾಹವಿಲ್ಲದಿರುವ ರಾಜಪುತ್ರನನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾರೆ. (೧೨ : ೫೪೯, ೫೫೦)

ಶ್ವೇನು ಭಚ್ಚಾರಕ ಸ್ವಾಮಿನ್ ಹಿತಕಾರ್ಯನವರ್ತನಂ |
ಅಹಿತ ಪ್ರತಿಷೇಧಶ್ಚ ಮಂತ್ರಿಕೃತ್ಯಮಿದಂ ಧ್ಯಯಂ || ೧೪೧

ರಾಜನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೆ! ಕೇಳು ಹಿತಕಾರ್ಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವುದು. ಅಹಿತಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿಷೇಧಿಸುವುದು. ಇವೆರಡು ಮಂತ್ರಿಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. (೧೨ : ೫೪೯)

ಕೃತ್ಯಾಕೃತ್ಯ ವಿವೇಕಾದಿರೋ ಮೂಢೋ ನ ಭೂಭುಜಃ |
ಸ ಸಾಂಖ್ಯ ಪುರುಷಸ್ತೇನ ಕೃತ್ಯಂ ನಾತ್ರ ಪರತ್ರ ಚ || ೧೪೨

ಕಾರ್ಯ ಅಕಾರ್ಯ ವಿವೇಕದಿಂದ ದೂರನೂ, ಮೂರ್ಖನೂ ಆಗಿರುವವನು ರಾಜನಲ್ಲ. ಅಂಥವನು ಸಾಂಖ್ಯ ಪುರುಷ. ಅಂಥವನಿಂದ ಇಹಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. (೧೨ : ೧೧೨)

ಧರ್ಮಶೀಲೇ ಮಹೀಪಾಲೇ ಯಾಂತಿ ತಚ್ಚಲತಾಂ ಪ್ರಜಾಃ |
ಆತಾಚ್ಚಲೈ ಮತಚ್ಚಲೇ ಯಥಾ ರಾಜಾ ತಥಾ ಪ್ರಜಾಃ || ೧೪೩

ರಾಜನು ಧರ್ಮ ಶೀಲನಾಗುತ್ತಿರಲು ಪ್ರಜೆಗಳು ಧರ್ಮ ಶೀಲತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ರಾಜನು ಅಧರ್ಮಶೀಲನಾಗುತ್ತಿರಲು ಪ್ರಜೆಗಳು ಅಧರ್ಮಶೀಲತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ. ಹೇಗೆ ರಾಜನೋ ಹಾಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳು. (೪೧ : ೯೭)

ತಿರಶ್ಚಾಮಪಿ ಚೇದ್ವೈರ ಮಹಾಯಾಂ ಜಾತಿಹೇತುಕಂ |
ವಿನಶ್ಯತಿ ಜಿನಾಭ್ಯಾಸೇ ಮನುಷ್ಯಾಣಾಂ ಕಿಮುಚ್ಯತೇ || ೧೪೪

ತಿಯರ್ಕ್ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಜಾತಿಕಾರಣವಾದ ಮತ್ತು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲಾಗದ ವೈರವೂ ಜಿನೇಶ್ವರರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನಾಶವಾಗುವುದೆಂದ ಮೇಲೆ ಮನುಷ್ಯ ವೈರವು ನಾಶವಾಗುವುದೆಂದು ಹೇಳಬೇಕೇ? (೬೨ : ೨೮೪)

ಕರ್ಮಾಣ್ಯನಾದಿ ಬದ್ಧಾನಿ ಮುಚ್ಯಂತೇ ಯದಿ ಸಂಸ್ಕತೇಃ |
ಜಿನಾನಾಂ ಸನ್ನಿಧೌ ತೇಷಾಂ ನಾಶ್ಚರ್ಯಂ ವೈರಮೋಚನಂ || ೧೪೫

ಸಂಸಾರದ ಅನಾದಿ ಬದ್ಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳು ಜಿನೇಶ್ವರರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಡಲ್ಪಡುತ್ತವೆಂದ ಮೇಲೆ ಆ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ವೈರವಿಮೋಚನವು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. (೬೨ : ೨೮೫)

ಚರ ಪ್ರರೂಢ ದುರ್ಗುಂಥಿ ವೇಣಾ ಮೂಲಸಮೋನ್ಮಜುಃ |
ನಜೂಕರ್ತುಂ ಖಲಃ ಶಕ್ಯಃ ಶ್ವಪುಚ್ಚಸದೃಶೋಢವಾ || ೧೪೬

ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಬೆಳೆದು ಗಂಟುಕಟ್ಟಿರುವ ಬಿದಿರಿನ ಬುಡದಂತೆಯೂ ನಾಯಿಯ ಬಾಲದಂತೆಯೂ ದುಷ್ಟರನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. (೧ : ೮೯)

ವಿವ್ಯಕೋತಿ ಖಲೋನ್ಯೇಷಾಂ ದೋಷಾನ್ ಸ್ತಾಂಶ್ಚಗುಣಾನ್ವಯಂ |
ಸಂವ್ಯಕೋತಿ ಚ ದೋಷಾನ್ ಸ್ತಾನ್ ಪರಕೀಯಾನ್ಮುಕ್ತಾನಪಿ || ೧೪೮

ದುಷ್ಟನು ಬೇರೆಯವರ ದೋಷಗಳನ್ನು ತನ್ನ ಗುಣಗಳನ್ನು ತಾನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನ ದೋಷಗಳನ್ನು ಬೇರೆಯವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. (೩೫ : ೯೬)

ದುಷ್ಯಾ ಹಿಂಸಾದಿ ದೋಷೇಷು ನಿರತಾಃ ಪಾಪಕಾರಿಣಃ |
ಶಿಷ್ಯಾಸ್ತು ಕ್ಷಾಂತಿ ಶೌಚಾದಿ ಗುಣೈರ್ದರ್ಮಪರಾನರಾಃ || ೧೪೯

ಹಿಂಸಾದಿ ದೋಷಗಳಲ್ಲಿ ತತ್ತರರೂ ಪಾಪಕಾರ್ಯ ನಿರತರೂ ದುಷ್ಟರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕ್ರಮ, ಶುಚಿಯಾಗಿರುವಿಕೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಧರ್ಮ ಪರರಾಗಿರುವ ಮನುಷ್ಯರು ಶಿಷ್ಯರೆನಿಸುತ್ತಾರೆ. (೪೨ : ೨೦೩)

ಕೋಢ ಚೇಷು ತ್ರಿಪೂಕ್ತೇಷು ಕಾಮಜೇಷು ಚತುರ್ಷು ಚ |
ನಾಪರಂ ವ್ಯಸನಂ ದ್ಯೂತಾನ್ನಿಕ್ಯಷ್ಟಂ ಪ್ರಾಪುರಾಗಮಾಃ || ೧೫೦

ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಮದ್ಯ, ಮಾಂಸ ಮತ್ತು ಬೇಟೆ ಈ ಮೂರು ವ್ಯಸನಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ಕಾಮದಿಂದ ದ್ಯೂತ, ಚೌರ್ಯ, ವೇಶ್ಯಾ ಮತ್ತು ಪರಸ್ತ್ರೀಗಮನಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕು ವ್ಯಸನ ಗಳುಂಟಾಗುತ್ತವೆ. ದ್ಯೂತಕ್ಕಿಂತ ನಿಕ್ಯಷ್ಟವಾದ ವ್ಯಸನವು ಬೇರೆಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಆಗಮಗಳು ಹೇಳುತ್ತವೆ. (೫೯ : ೭೫)

ಮಹಾಗುಣೇಷು ಯತ್ಕತ್ಯಮುಕ್ತಂ ಪ್ರಾಗ್ನಾರ್ಯತೇ ಹಿ ತತ್ |
ದ್ಯೂತಾಸಕ್ತೇನ ಲಜ್ಜಾಭಿಮಾನಂ ಪಶ್ಯಾತ್ಕುಲಂ ಸುಖಂ || ೧೫೧

ಸೌಜನ್ಯಂ ಬಂಧವೋ ಧರ್ಮೋ ದ್ರವ್ಯಂ ಕ್ಷೇತ್ರಂ ಗೃಹಂ ಯಶಃ |
ಓತರೌ ದಾರಾಕಾ ದಾರಾಃ ಸ್ವಯಂ ಚಾತಿ ಪ್ರಸಂಗತಃ || ೧೫೨

ಐದು ಮಹಾಗುಣಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವ ಸತ್ಯ ಗುಣವು ಜೂಜಾಡುವವನಿಗೆ ಮೊದಲು ನಾಶವಾಗುತ್ತದೆ. ಬಳಿಕ ಲಜ್ಜೆಯೂ ಅಭಿಮಾನವೂ ಕುಲವೂ ಸುಖವೂ ಸೌಜನ್ಯವೂ ಬಂಧುಗಳು ಧರ್ಮವೂ ಧನವೂ ಕ್ಷೇತ್ರವೂ ಮನೆಯೂ ಯಶಸ್ಸೂ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳೂ ಮಕ್ಕಳೂ ಪತ್ನಿಯರೂ ತಾವಾಗಿ ದೂರವಾಗುತ್ತಾರೆ. (೫೯ : ೭೬, ೭೭)

ನ ಸ್ನಾನಂ ಭೋಜನಂ ಸ್ವಾಪ್ನೋ ನಿರೋದಾದ್ಯೋಗಮ್ಯುಚ್ಛಿತಿ |
ನರ್ಭತ್ಯರ್ಥಾನ್ವೃಥಾ ಕ್ಷೇಶೀ ಬಹುದೋಷಶ್ಚಿನೋತ್ಕೃಷಂ || ೧೫೩

ಜೂಜಾಡುವವನು ಸ್ನಾನ, ಭೋಜನ, ನಿದ್ರೆಯನ್ನು ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಮಲ ಮೂತ್ರಗಳನ್ನು ತಡೆಯುವುದರಿಂದ ರೋಗವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಧನವನ್ನು ಹೊಂದದೆ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕ್ಷೇಶವುಳ್ಳವನೂ ಬಹುದೋಷವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿ ಪಾಪವನ್ನು ಗಳಿಸುತ್ತಾನೆ. (೫೯ : ೭೮)

ಕರೋತಿ ಕೃತಿತಂ ಕರ್ಮ ಜಾಯತೇ ಪಾರಿಪಂಥಿಕಃ |
ಯಾಚತೇನೈವ ಚಾರ್ಥಾರ್ಥಮಕಾರ್ಯೇವ ಪ್ರವರ್ತತೇ || ೧೫೪

ಜೂಜಾಡುವವನು ಕೆಟ್ಟಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಶತ್ರುವಾಗುತ್ತಾನೆ. ಬೇರೆಯವರಲ್ಲಿ ಬೇಡುತ್ತಾನೆ. ಧನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಆಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ್ತಿಸುತ್ತಾನೆ. (೫೯ : ೭೯)

ಬಂಧುಭಿಃ ಪರಿತೃಕ್ತೋ ರಾಜಭಿಯಾತಿ ಯಾತಾನಾಂ |
ಇತಿ ದ್ಯೂತಸ್ಯ ಕೋದೋಷಾನುದೈಷ್ಯಮುಪಿ ಶಕ್ಯಯಾತ್ || ೧೫೫

ಅವನು ಬಂಧುಗಳಿಂದ ತ್ಯಜಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. ರಾಜರಿಂದ ಯಾತನೆ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಜೂಜಿನ ದೋಷಗಳ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವುದಕ್ಕೂ ಯಾವನು ಸಮರ್ಥನಾಗುವನು? (೫೯ : ೮೦)

ಸುಕೇತುರೇವ ದೃಷ್ಟಾಂತೋ ಯೇನ ರಾಜ್ಯಂ ಚ ಹಾರಿತಂ |
ತಸ್ಮಾಲ್ಲೋಕದ್ವಯಂ ವಾಂಛನ್ಮೂರತೋ ದ್ಯೂತಮುತ್ಸಜೇತ್ || ೧೫೬

ಜೂಜಿನಿಂದಾಗುವ ಕೆಡುಕಿಗೆ ಸುಕೇತು ರಾಜನೇ ದೃಷ್ಟಾಂತ. ಅವನು ಜೂಜಾಟದಿಂದ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಆದುದರಿಂದ ಉಭಯಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಹಿತವನ್ನು ಬಯಸುವವನು ದ್ಯೂತವನ್ನು ದೂರದಿಂದ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡಬೇಕು. (೫೯ : ೮೧)

ಕ್ರೋಧಾನ್ಯಾತ್ಮಾಪಿ ಸಕ್ರೋಧಾ ಭವೇ ತ್ಯೋಧಾದಧೋಗತಿಃ |
ತತಃ ಶ್ರೇಯೋರ್ಥಿನಾಂ ತ್ಯಾಜ್ಯಃ ಸ ಸದೇತಿ ಜಿನೋದಿತಂ || ೧೫೭

ಕ್ರೋಧದಿಂದ ತಾಯಿಯೂ ಕ್ರೋಧವುಳ್ಳವಳಾಗುವಳು. ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಅಧೋಗತಿ ಯಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಬಯಸುವವರಿಗೆ ಆ ಕ್ರೋಧವು ಯಾವಾಗಲೂ ತ್ಯಾಜ್ಯವಾಗಿರುವುದೆಂದು ಜಿನವಚನವಿದೆ. (೭೫ : ೭೭೫)

ಕ್ರೋಧಾನ್ವಿತಂ ಭವೇಚ್ಚತುಃ ಕ್ರೋಧಾದ್ವರ್ಮೋ ವಿನಶ್ಯತಿ |
ಕ್ರೋಧಾದ್ರಾಜ್ಯ ಪರಿಭ್ರಂಶಃ ಕ್ರೋಧಾನ್ಮೋ ಮುಚ್ಯತೇ ಸುಭಿಃ || ೧೫೮

ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಮಿತ್ರನು ಶತ್ರುವಾಗುವನು. ಕ್ರೋಧದಿಂದ ರಾಜ್ಯ ಚ್ಯುತಿ ಯಾಗುವುದು. ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಪ್ರಾಣಗಳಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬಿಡಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ. (೭೫ : ೭೭೮)

ಕ್ರೋಧಾಂಧತಮಸೇ ಮಗ್ನಂ ಯೋ ನಾತ್ಮಾನಂ ಸಮುದ್ಧರೇತ್ |
ಸ ಕೃತ್ಯಸಂಶಯದ್ವೈಧಾನೋತ್ತರೇತುಮಲಂ ತರಾಂ || ೧೫೯

ಕ್ರೋಧವೆಂಬ ಕಗ್ಗತ್ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿರುವ ತನ್ನನ್ನು ಎತ್ತಲಾರದವನು, ಕಾರ್ಯ ಆಕಾರ್ಯವೆಂಬ ದ್ವಿವಿಧ ಸಂಶಯದಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಸಮರ್ಥನಾಗಲಾರನು. (೩೪ : ೭೪)

ಪ್ರಾರಬ್ಧಕಾರ್ಯ ಸಂಸಿದ್ಧಾವೃದ್ಧತ್ಯ ವೀವೇಕಿನಃ |
ಪಾಪುರ್ನೀತಿವಿದಃ ಕೋಪಃ ವ್ಯಸನಂ ಕಾರ್ಯವಿಘ್ನಕೃತ್ || ೧೬೦

ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕಾರ್ಯಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಪರನಾದ ವೀವೇಕಿಗೆ ಕೋಪವು ಕಾರ್ಯವಿಘಾತವನ್ನು ಮಾಡುವ ವ್ಯಸನವೆಂದು ನೀತಿಜ್ಞರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (೬೮ : ೭೮೯)

ಯಾತ್ಯಾತಂಚನ ತಕ್ರೇಣ ಪಯೋಲೇನ ನ ಕಿಂ ಕ್ಷಿತಿಂ ||
ಮಾಗಮಃ ಕೋಪಮೇತೇನ ಸೌಜನ್ಯಂ ತವ ನಶ್ಯತಿ | ೧೬೧

ಕೋಪವನ್ನು ಹೊಂದಬೇಡ, ಇದರಿಂದ ನಿನ್ನ ಸೌಜನ್ಯವೂ ನಾಶವಾಗುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪವಾದ ಹೆಪ್ಪಿನ ಮಜ್ಜೆಯಿಂದ ಹಾಲು ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲವೆ? (೬೫ : ೭೭,೭೭)

ಅನ್ಯಾಯೇನಾನೃವಿತಸ್ಯ ಸ್ವೀಕಾರಶ್ಚಾರ್ಯಮುಚ್ಯತೇ |
ನೈಸರ್ಗಿಕಂ ನಿಮಿತ್ತೋತ್ಕಂ ತದೇವ ದ್ವಿವಿಧಂ ಸ್ವತಂ || ೧೬೨

ಅನ್ಯಾಯದಿಂದ ಪರಧನವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಚೌರ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಆ ಚೌರ್ಯವೇ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆಂದೂ ಯಾವುದಾದರು ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಉಂಟಾದುದೆಂದೂ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. (೫೯ : ೧೭೮)

ಆದ್ಯಮಾಜನ್ಯನೋ ಲೋಭನಿಕ್ಯಷ್ಟ ಸ್ಪರ್ಧಕೋದಯಾತ್ |
ಸತ್ಯಪ್ರರ್ಥೇ ಗೃಹೇ ಸ್ವಸ್ಯ ಕೋಟೀ ಕೋಟ್ಯಾದಿ ಸಂಖ್ಯಯಾ || ೧೬೩

ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಕೋಟಿ ಸಂಖ್ಯೆಯಿಂದ ಧನವಿದ್ದರೂ ಜನ್ಮಾರ್ಭ ಲೋಭಕಷಾಯದ ನಿಕ್ಯಷ್ಟವಾದ ಸ್ಪರ್ಧಕದ ಉದಯದಿಂದ ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಚೌರ್ಯ ಉಂಟಾಗುವುದು. (೫೯ : ೧೭೯)

ನ ಚೌರ್ಯೇಣ ವಿನಾ ತೋಷಸ್ತತ್ಯಾಯೇ ಸತಿ ಚ ವ್ಯಯೇ |
ತದ್ವತಸ್ತಾದ್ಭೋ ಭಾವಃ ಸರ್ವೇಷಾಂ ವಾ ಕ್ವಧಾದಿಕಃ || ೧೬೪

ಸ್ವಾಭಾವಿಕ ಚೌರ್ಯವ್ಯಕ್ತವನಿಗೆ ಅಯವೂ ವ್ಯಯವೂ ಇದ್ದರೂ ಕಳುವನ್ನು ಮಾಡದಿದ್ದರೆ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹಸಿವು ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉಂಟಾಗುವಂತೆ ಅಂತಹ ಭಾವವುಂಟಾಗುವುದು. (೫೯ : ೧೮೦)

ಸ್ತ್ರೀ ದ್ಯೂತಾದಿ ವ್ಯಯಾಸಕ್ತೇರ್ವಿನಾರ್ಥಾದಿತರದ್ವೇಶ್ |
ತಚ್ಚ ಲೋಭೋದಯೇನೈವ ದುರ್ವಿಪಾಕೇನ ಕೇನಚಿತ್ || ೧೬೫

ಸ್ತ್ರೀ, ದ್ಯೂತ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ವ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಧನವಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ನಿಮಿತ್ತ ಜನ್ಯವಾದ ಚೌರ್ಯಭಾವ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಅದು ಸಹ ಯಾವುದೋ ದುರ್ವಿಪಾಕವುಳ್ಳ ಲೋಭಕಷಾಯದ ಉದಯದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವುದು. (೫೯ : ೧೮೧)

ಧ್ಯಯೇನ ತೇನ ಬಧ್ನಾತಿ ದುರಾಯುರ್ದುಷ್ಯ ಚೇಷ್ಯಯಾ |
ದುರ್ಗತೌ ತಚ್ಚರಂ ದುಃಖಂ ದುರಂತಂ ಹ್ಯನುಭಾವಯೇಶ್ || ೧೬೬

ಆ ಉಭಯ ವಿಧವಾದ ಚೌರ್ಯದಿಂದ ಕೆಟ್ಟ ಆಯುಷ್ಯ ಕರ್ಮವು ಕಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಅದು ದುರ್ಗತಿಯಲ್ಲಿ ದುಷ್ಟಚೇಷ್ಠೆಯಿಂದ ಜೀವವು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೆ ದುರಂತ ದುಃಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುವುದು. (೫೯ : ೧೮೨)

ಸೌಜನ್ಯಂ ಹನ್ಯತೇ ಭ್ರಂಶೋ ವಿಸಂಭ್ರಮ್ ಧಾನಾದಿಷು |
ವಿಷತ್ರಿಃ ಪ್ರಾಣಪರ್ಯಂತಾ ಮಿತ್ರಬಂಧ್ನಾದಿಭಿಃ ಸಹ || ೧೬೭

ಗುಣಚ್ಯುತಿಯು ಸೌಜನ್ಯವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವುದು. ಧನಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಯುಳ್ಳವನಿಗೆ ಮಿತ್ರ ಬಂಧು ಮೊದಲಾದವರೊಡನೆ ಪ್ರಾಣಾಂತವಾದ ವಿಷತ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದು. (೫೯ : ೧೮೩)

ಗುಣಪ್ರಸವ ಸಂದ್ಯಚ್ಛಾ ಕೀರ್ತಿರಮ್ನಾನ್ ಮಾಲಿಕಾ |
ಲತೇವ ದಾಪಸಂಶ್ಲಿಷ್ಣಾ ಸದ್ಗೌಶ್ಚೌರ್ಯೇಣ ದಹ್ಯತೇ || ೧೬೮

ಗುಣಗಳೆಂಬ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಪೋಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟುದೂ ಬಾಡದಿರುವ ಮಾಲಿಕೆಯೂ ಆದ ಕೀರ್ತಿಯು, ಕಾಡುಗಿಚ್ಚಿನಿಂದ ವ್ಯಾಪ್ತವಾದ ಬಳ್ಳಿಯಂತೆ, ಚೌರ್ಯದಿಂದ ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ದಹಿಸಲ್ಪಡುವುದು. (೫೯ : ೧೮೪)

ಯುದ್ಧಿವ್ಯಂ ಯಚ್ಚ ಮಾನುಷ್ಯಂ ಸುಖಂ ತೈಕಾಲ್ಯ ಗೋಚರಂ |
ತತ್ಸರ್ವಂ ಒಂಡಿತಂ ನಾರ್ಥಃ ಸಿದ್ಧ ಕ್ಷಣ ಸುಖಸ್ಯ ಚ || ೧೬೯

ಭೂತ ಭವಿಷ್ಯತ್ ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗುವ ದೇವತೆಗಳ ಸುಖವನ್ನು ಮನುಷ್ಯರ ಸುಖವನ್ನೂ ರಾಶಿಮಾಡಿದರೆ ಸಿದ್ಧರ ಒಂದುಕ್ಷಣದ ಸುಖಕ್ಕೆ ಬೆಲೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (೧೧ : ೨೧೫)

ಪ್ರಾಣಿನಾಂ ಸುಖಮಲ್ಲಿಯೋ ಭೂಯಿಷ್ಯಂ ದುಃಖಮೇವ ತು |
ಸಂಸೃತೌ ತದಿಹಾಶ್ವಾಸಃ ಕಸ್ಯ ಕೌತಸ್ಯುತೋಥವಾ || ೧೭೦

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸುಖವು ಅಲ್ಪವಾಗಿದೆ. ದುಃಖವು ಅಧಿಕವಾಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿಕರವಾದುದು ಅವಾವುದು ? ಅಥವಾ ಪ್ರೀತಿಯು ಅವಾವುದರಿಂದಂಟಾಗುವುದು ? (೮ : ೭೪)

ದುಃಖೀ ಸುಖೀಸುಖೀ ದುಃಖೀ ದುಃಖೀ ದುಃಖೈವ ಕೇವಲಂ |
ಧನೋಧನೋಧನೋ ಧನೋ ನಿರ್ಧನೋ ನಿರ್ಧನಃ ಸದಾ || ೧೭೧

ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದುಃಖಿಯಾಗಿರುವವನು ಸುಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ಸುಖಿಯಾಗಿರುವವನು ದುಃಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ. ದುಃಖಿಯಾಗಿರುವವನು ಕೇವಲ ದುಃಖಿಯಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. ಧನವುಳ್ಳವನು ಧನವಿಲ್ಲದವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಧನವಿಲ್ಲದವನು ಧನವುಳ್ಳವನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ನಿರ್ಧನನಾಗಿರುವವನು ನಿರ್ಧನನಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತಾನೆ. (೪೫ : ೧೯೫)

ಸರ್ವಮೇತತ್ಸುಖಾಯ ಸ್ಯಾದ್ಯಾವನತಿ ವಿಪರ್ಯಯಃ |
ಪ್ರಗುಣಾಯಾಂ ಮತೌ ಸತ್ಯಾಂ ಕಿಂ ತತ್ಪಾಜ್ಞ ಮತಃ ಪರಂ || ೧೭೨

ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬುದ್ಧಿಯ ವಿಪರೀತತೆಯಿರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಸರ್ವವೂ ಸುಖಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿರುವುದು. ಇಷ್ಟವಾದ ಬುದ್ಧಿಯು ನೆಟ್ಟಗಾಗುತ್ತಿರಲು ಇಷ್ಟವಾದ ಸರ್ವವೂ ತೃಪ್ತಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಯೋಗ್ಯವಾಗುವುದಲ್ಲವೆ ? (೪೭ : ೨೩೮)

ಇಹಾಮುತ್ರ ಚ ಜಂತೂನಾಮುನ್ಯ ತೈ ಪೂಜ್ಯಪೂಜನಂ |
ತಾಪಂ ತತ್ಯಾನುಬಧ್ನಾತಿ ಪೂಜ್ಯ ಪೂಜಾವ್ಯತಿಕ್ರಮಃ || ೧೭೩

ಪೂಜ್ಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸುವಿಕೆಯು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯೂ ಉನ್ನತಿಗೆ ಕಾರಣವು. ಪೂಜ್ಯರನ್ನು ಪೂಜಿಸದಿರುವಿಕೆಯು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ದುಃಖವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುತ್ತದೆ. (೨೮ : ೧೫೧)

ಕೃತ್ಯಕರ್ಮಕ್ಕಯೋ ಮೋಕ್ಷೋ ನಿರ್ಜರಾ ತ್ವೇಕದೇಶತಃ |
ಮುಕ್ತಸ್ಯಾತುಲಮತ್ಕಂಠರಾಯಮಾತ್ಮಂತಿಕಂ ಸುಖಂ || ೧೭೪

ಸಕಲ ಕರ್ಮಗಳ ಕ್ಷಯ ಮೋಕ್ಷವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮಗಳ ಏಕದೇಶಕ್ರಯವು ನಿರ್ಜರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮವಿಮುಕ್ತನಾದ ಆತ್ಮನಿಗೆ ಅನುಪಮವೂ ವಿಘ್ನವಿಲ್ಲದುದೂ ಆದ ಸುಖವಿರುತ್ತದೆ. (೭೭ : ೧೦)

ಸಂಕಲ್ಪ ಸುಖ ಸಂತೋಷಾದ್ಧಿಮುಖಃ ಸ್ವಾತ್ಮಜಾತ್ಯುಖಾತ್ |
ಗುಂಜಾಗ್ನಿ ತಾಪ ಸಂತುಷ್ಟಶಾಖಾಮೃಗ ಸಮೋ ಜನಃ || ೧೭೫

ಸಂಕಲ್ಪದಿಂದಂಟಾಗುವ ಸುಖದ ಸಂತೋಷದಿಂದ, ತನ್ನ ಆತ್ಮ ಸುಖದಿಂದ ವಿಮುಖವಾಗುವ ಜನವು, ಗುಲಗಂಜಿಯನ್ನು ಬೆಂಕಿಯೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರ ತಾಪದಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟವಾಗುವ ಕಪಿಗಳೆ ಸಮಾನವಾಗಿರುವುದು. (೪೬ : ೨೦೭)

ತಾಃ ಸಂಪದಸ್ತದೈಶ್ಚರ್ಯಂ ತೇ ಭೋಗಾಃ ಸ ಪರಿಚ್ಛದಃ |
ಯೇ ಸಮಂ ಬಂಧುಭಿರ್ಭುಕ್ತ್ಯಾಃ ಸಂವಿಭಕ್ತ ಸುಖೋದಯೈಃ || ೧೭೬

ಸುಖಾಭ್ಯುದಯಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬಂಧುಗಳೊಡನೆ ಯಾವುವು ಅನುಭವಿಸಲ್ಪಡುತ್ತವೋ ಅವುಗಳೆ ನಿಜವಾದ ಸಂಪತ್ತುಗಳು; ಅದೇ ನಿಜವಾದ ಐಶ್ವರ್ಯವು; ಅವುಗಳೇ ನಿಜವಾದ ಭೋಗಗಳು ; ಅದೇ ನಿಜವಾದ ಪರಿವಾರವು. (೩೫ : ೮೨)

ನ ತತ್ಸುಖಂ ಪರದ್ರವ್ಯ ಸಂಬಂಧಾದುಪಜಾಯತೇ |
ನಿತ್ಯಮವ್ಯಯಮುಕ್ಯಯಮಾತ್ಮೋತ್ಥಂ ಹಿ ಪರಂ ಶಿವಂ || ೧೭೭

ಪರವಸ್ತುಗಳ ಸಂಬಂಧದಿಂದಂಟಾಗುವುದು ಸುಖವಲ್ಲ. ಶಾಶ್ವತವೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗದಿರುವುದೂ ನಾಶರಹಿತವೂ ಆತ್ಮನಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದುದೂ ಆದ ಸುಖವೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಸುಖ. (೨೧ : ೨೦೯)

ತನುಮಾನ್ವಿಷಯಾನೀಷ್ಠನ್ ಕ್ಷೇತ್ರೈಃ ಪ್ರಾಗೇವ ತಾಮೃತಿ |
ಭುಂಜಾನಸ್ತಪ್ತ ಯೋಗೇನ ವಿಯೋಗೇನು ಶಯಾನಕಃ || ೧೭೮

ಭೋಗವಿಷಯಗಳನ್ನಿಚ್ಛಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಯು ಮೊದಲೇ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಂದ ದುಃಖಪಡುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದಷ್ಟೂ ತೃಪ್ತಪಡುವುದಿಲ್ಲವು. ಆ ವಿಷಯಗಳು ತೋಲಗಿಪೋದರೆ ಈ ಪ್ರಾಣಿಯು ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುತ್ತದೆ. (೮ : ೭೫)

ಸುಖಂ ದುಃಖಾನುಬಂಧೀದಂ ಸದಾ ಸನಿಧನಂ ಧನಂ
ಸಂಯೋಗಾ ವಿಪ್ರಯೋಗಾಂತಾ ವಿಷದಂತಾಶ್ಚ ಸಂಪದಃ || ೧೭೯

ಈ ಸಂಸಾರ ಸುಖವು ದುಃಖವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಧನವು ಸದಾ ನಾಶವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಾಗಿದೆ. ಇಷ್ಟಪಡಾರ್ಥಗಳ ಸಂಯೋಗಗಳು ವಿಯೋಗ ಸಹಿತವಾದುವು. ಸಂಪತ್ತುಗಳು ಬಂದಮೇಲೆ ವಿಪತ್ತುಗಳು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. (೮ : ೭೭)

ಪರಾರಾಧನ ದಾರಿದ್ರ್ಯ ಚಿಂತಾ ಶೋಕಾದಿ ಸಂಭವಂ
ದುಃಖಂ ಮಹನನ್ಮುಷ್ಕಾಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನರಕಾಯತೇ || ೧೮೦

ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಪರರಸೇವೆ, ಬಡತನ, ಚಿಂತೆ, ಶೋಕ ಮೊದಲಾದುವುಗಳಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಮಹಾದುಃಖವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ನರಕದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. (೧೭ : ೩೧)

ಜನ್ಮದುಃಖಂ ತತೋ ದುಃಖಂ ಜರಾ ಮೃತ್ಯುಸ್ತತೋಧಿಕಂ
ಇತಿ ದುಃಖಶತಾವರ್ತೇ ಜನ್ಮಾಬ್ಧಿ ಸ ನಿಮಗ್ನವಾನ್ || ೧೮೧

ಜೀವನಿಗೆ ಜನ್ಮವು ದುಃಖಕರವಾದುದು. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ದುಃಖಕರವಾದುದು ಮುಷ್ಯ. ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಹೆಚ್ಚು ದುಃಖಕರವಾದುದು ಮರಣ. ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ದುಃಖಗಳೆಂಬ ಸುಳಿಗಳುಳ್ಳ ಜನ್ಮವೆಂಬ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಯು ಮುಳುಗಿದೆ. (೧೭ : ೨೬)

ಚಿತ್ರ ದುಮಸ್ತು ಚೇದ್ವ್ಯದ್ಧಿರಭಿಲಾಷ ವಿಷಾಂಕುರೈಃ
ಕಥಂ ದುಃಖ ಫಲಾನಿ ಸ್ಯುಃ ಸಂಭೋಗ ವಿಷಪೇಷು ನ || ೧೮೨

ಚಿತ್ರವೆಂಬ ವೃಕ್ಷದ ವೃದ್ಧಿಯು, ಅಭಿಲಾಷೆಗಳೆಂಬ ವಿಷದ ಅಂಕುರಗಳಿಂದಾದರೆ, ಸಂಭೋಗಗಳೆಂಬ ಕೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಃಖಗಳೆಂಬ ಫಲಗಳು ಹೇಗೆ ಆಗಲಾರವು? (೪೭ : ೨೩೯)

ತರ್ಪಣಾಣಿ ಸುಖಾನ್ಯಾತುಃ ಕಾನಿ ತಾನ್ಯತ್ರ ದೇಹಿನಾಂ
ಮೋಹಃ ಕೋಪೈತಿದುಃಖೇಷು ಸುಖಾಸ್ಥಾ ಪಾಪಹೇತುಷು ೧೮೩

ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡುವ ವಸ್ತುಗಳು ಸುಖಗಳೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಅಂತಹ ವಸ್ತುಗಳಾವುವು ? ಪಾಪಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಾದ ಅತಿ ದುಃಖ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖದ ಅಪೇಕ್ಷೆಯುಂಟಾಗುವುದು. ಇದು ಯಾವುದೋ ಮೋಹ (ಭ್ರಾಂತಿ). (೬೩ : ೨೩೨)

ಧರ್ಮಾಧಿಕಂ ತ್ರಿತಯಮೇವ ಕುಮಾರ್ಗವೃತ್ತಾ
ಹೇತುಃ ಶ್ರೀತಂ ಭವತಿ ದುಃಖ ಪರಂಪರಾಯಾಃ ೧೮೪

ಕೆಟ್ಟದಾರಿಯಿಂದ ನಡೆದರೆ ಧರ್ಮ ಅರ್ಥ ಕಾಮಗಳೂ ಮೂರೂ ದುಃಖ ಪರಂಪರೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವುದು. (೫೯ : ೧೦೪)

ಧರ್ಮ ಇತ್ಯುಚ್ಯತೇ ಸದ್ವಿಶ್ವತುರ್ಭೇದಂ ಸಮಾಶ್ರಿತಃ
ಸಮ್ಯಗ್ದೃಗ್ ಜ್ಞಾನ ಚಾರಿತ್ರ ತಪೋರೂಪಃ ಕೃಪಾಪರಃ ೧೮೫

ಧರ್ಮವು ಸಮ್ಯಕ್ಸರ್ವಣ, ಜ್ಞಾನ, ಚಾರಿತ್ರ, ತಪೋ ರೂಪವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಭೇದವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದೂ, ದಯೆಯೇ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿರುವುದೂ ಆಗಿದೆ. (೪೭ : ೩೦೩)

ತ್ಯಾಗೋ ಹಿ ಪರಮೋ ಧರ್ಮಸ್ತ್ಯಾಗ ಏವಂ ಪರಂ ತಪಃ
ತ್ಯಾಗಾದಿಹ ಯಶೋಲಾಭಃ ಪರತ್ಯಾಭ್ಯುದಯೋ ಮಹಾನ್ ೧೮೬

ತ್ಯಾಗವೇ ಪರಮಧರ್ಮವು, ತ್ಯಾಗವೇ ಪರಮ ತಪವು, ತ್ಯಾಗದಿಂದ ಈ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ಸಿನ ಲಾಭ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾಭ್ಯುದಯ. (೪೨ : ೧೨೪)

ಧರ್ಮೋ ಮಾತಾ ಪಿತಾ ಧರ್ಮೋ ಧರ್ಮಸ್ತಾತಾಭಿವರ್ಧಕಃ
ಧರ್ತಾ ಭವ ಭೃತಾಂ ಧರ್ಮೋ ನಿರ್ಮಲೇ ನಿಶ್ಚಲೇ ಪದೇ ೧೮೭

ಧರ್ಮವು ತಾಯಿ, ಧರ್ಮವು ತಂದೆ, ಧರ್ಮವು ರಕ್ಷಕ, ಧರ್ಮವು ಅಭಿವರ್ಧಕ, ಧರ್ಮವು ನಿರ್ಮಲವೂ ನಿಶ್ಚಲವೂ ಆದ ಪದದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಿ ಜೀವಿಗಳನ್ನು ಧಾರಣೆ ಮಾಡುವುದಾಗಿದೆ. (೭೬ : ೧೬೫೭)

ಧರ್ಮೇಣಾತ್ಮಾ ವೃಜತೂರ್ಧ್ವಮಧರ್ಮೇಣ ಪತತ್ಯಧಃ |
ಮಿಶ್ರಸ್ತು ಯಾತಿ ಮಾನಸ್ಯಮಿತ್ಯಾಪ್ತೋಕ್ತಿಂ ವಿನಿಶ್ಚಿನು || ೧೮೮

ಆತ್ಮನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಊರ್ಧ್ವಗತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಅಧೋಗತಿ ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಧರ್ಮಾಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸುವ ಮಿಶ್ರನ ಮನುಷ್ಯತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಇದು ಆಪ್ತವಚನವೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ತಿಳಿ. (೧೦ : ೧೧)

ಧರ್ಮಃ ಪ್ರಾಣಿದಯಾ ಸತಂ ಕ್ಯಾಂತಿಃ ಶೌಚಂ ವಿತ್ಯಷ್ಟತಾ |
ಜ್ಞಾನ ವೈರಾಗ್ಯ ಸಂಪತ್ತಿರಧರ್ಮಸ್ತದ್ವಿಪರ್ಯಯಃ || ೧೮೯

ಪ್ರಾಣ ಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ದಯೆಯನ್ನಿಡುವುದೂ, ಸತ್ಯವನ್ನು ಮಾತನಾಡುವುದೂ, ಕ್ಷಮೆಯೂ, ಶುಚಿಯೂ, ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಸೆಯಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯೂ. ಜ್ಞಾನಾಭ್ಯಾಸವೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಭಾವನೆಯೂ ಧರ್ಮವೆನಿಸುವುವು. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಪರೀತವಾದ ನಿರ್ದಯೆ ಮೊದಲಾದ ಗುಣಗಳು ಅಧರ್ಮಗಳೆನಿಸುವುವು. (೧೦ : ೧೫)

ತನೋತಿ ವಿಷಯಾಸಂಗಃ ಸುಖಸಂತರ್ಪಮಂಗಿನಃ |
ಸ ತೀವ್ರಮನುಸಂಧತ್ತೇ ತಾಪಂ ದೀಪ್ತ ಇವಾನಲಃ || ೧೯೦

ಭೋಗೋಪಭೋಗ ವಿಷಯಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಸುಖದ ಅಭಿಲಾಷೆಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿ ಜ್ವಲಿಸುತ್ತಿರುವ ಅಗ್ನಿಯಂತೆ ತೀವ್ರವಾದ ಸಂತಾಪವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತದೆ. (೧೦ : ೧೬)

ಸಂತಪ್ಸತ್ಪ್ರತೀಕಾರಮೀಷ್ಣಸ್ತಾಪೇನುರಜ್ಯತೇ |
ದ್ವೇಷ್ಯಿ ಪಾಪರತೋ ಧರ್ಮಮಧರ್ಮಾಚ್ಚ ಪತತ್ಯಧಃ || ೧೯೧

ವಿಷಯಾಭಿಲಾಷೆಯಿಂದ ಸಂತಪಿಸಿ ಅದರ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವ ಪ್ರಾಣಿಯು ಪಾಪಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗುತ್ತದೆ. ಪಾಪದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಿ ಧರ್ಮವನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸುತ್ತದೆ. ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬೀಳುತ್ತದೆ. (೧೦ : ೧೭)

ಯಥಾಪಚರಿ ತೈರ್ಜಂತುಂ ತೀವ್ರಂ ಜ್ವರಯತಿ ಜ್ವರಃ |
ತಥಾ ದುರೀಹಿತ್ಯಃ ಪಾಪ್ಯಾ ಗಾಧೀಭವತಿ ದುದ್ಯತಃ || ೧೯೨

ಅಪಥ್ಯ ಭೋಜನಗಳಿಂದ ಜ್ವರವು ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಅಧಿಕವಾಗಿ ಓಡಿಸುವಂತೆ ದುರೂಚಿಗಳಿಂದ ಮಿಥ್ಯಾದೃಷ್ಟಿಯು ಪಾಪವು ದೃಢವಾಗುತ್ತದೆ. (೧೦ : ೧೯)

ಧರ್ಮಾದೇವ ಸುರೇಂದ್ರತ್ವಂ ನರೇಂದ್ರತ್ವಂ ಗಣೇಂದ್ರತಾ |
ಧರ್ಮಾತ್ಪೀರ್ಥಕರತ್ವಂ ಚ ಪರಮಾನಂತಮೇವ ಚ || ೧೯೩

ಧರ್ಮದಿಂದಲೇ ದೇವೇಂದ್ರ ಪದವಿಯೂ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ಪದವಿಯೂ, ಗಣಧರ ಪದವಿಯೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. ಧರ್ಮದಿಂದ ತೀರ್ಥಂಕರ ಪದವಿಯೂ ಮೋಕ್ಷವೂ ಉಂಟಾಗುವುದು. (೧೦ : ೧೦೮)

ಧರ್ಮೋ ಬಂಧುಶ್ಚ ಮಿತ್ರಂ ಚ ಧರ್ಮೋಯಂ ಗುರುರಂಗಿನಾಂ |
ತಸ್ಮಾದ್ಧರ್ಮೇ ಮತಿಂ ಧತ್ವ್ವ ಸ್ವರ್ಮೋಕ್ಷಸುಖದಾಯಿನಿ || ೧೯೪

ಧರ್ಮವು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಬಂಧುವೂ ಮಿತ್ರನೂ ಗುರುವೂ ಆಗಿದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಮೋಕ್ಷ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನಿಡು. (೧೦ : ೧೦೯)

ನೀಚೈರ್ವ್ಯತಿರಧರ್ಮೇಣ ಧರ್ಮೇಣೋಚ್ಚೈಃ ಸ್ಥಿತಿಂ ಭಜೇತ್ |
ತಸ್ಮಾದುಚ್ಚೈಃ ಪದಂ ವಾಂಛನ್ನರೋ ಧರ್ಮಪರೋ ಭವೇತ್ || ೧೯೫

ಜೀವವು ಅಧರ್ಮದಿಂದ ಅಧೋಗತಿಯನ್ನು ಧರ್ಮದಿಂದ ಊರ್ಧ್ವಗತಿಯನ್ನೂ ಹೊಂದುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಪದವಿಯನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವ ಮನುಷ್ಯನು ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತನಾಗಬೇಕು. (೧೦ : ೧೧೯)

ಋತೇ ಧರ್ಮಾತ್ಪುತಃ ಸ್ವರ್ಗಃ ಕುತಃ ಸ್ವರ್ಗಾದ್ಯತೇ ಸುಖಂ |
ತಸ್ಮಾತ್ಪುತ್ರಾರ್ಥಿನಾಂ ಸೇವ್ಯೋ ಧರ್ಮಕಲ್ಪತರುಶ್ಚಿರಂ || ೧೯೬

ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ವರ್ಗವು ಹೇಗುಂಟಾಗುತ್ತದೆ ? ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಪಡೆಯದಿದ್ದರೆ ಸುಖವೆಲ್ಲಿ ಬಂತು ? ಆದುದರಿಂದ ಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವವರು ಬಹುಕಾಲದವರೆಗೂ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವನ್ನು ಸೇವಿಸಬೇಕು. (೯ : ೧೮೮)

ಧರ್ಮಾದಿಷ್ಠಾರ್ಥ ಸಂಪತ್ತಿಸ್ತತಃ ಕಾಮ ಸುಖೋದಯಃ |
ಸ ಚ ಸಂಪ್ರೀತಯೇ ಪುಂಸಾಂ ಧರ್ಮತ್ಸೈವಾ ಪರಂಪರಾ || ೧೯೭

ಧರ್ಮದಿಂದ ಇಷ್ಟಪದಾರ್ಥದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಯಿಂದ ಇಷ್ಟವಾದ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಆ ಸುಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಮನಃ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದುದರಿಂದ ಈ ಪರಂಪರೆಯು ಧರ್ಮದಿಂದಂಟಾಗುತ್ತದೆ. (೫ : ೧೫)

ನಾಂಕುರಃ ಸ್ಯಾದ್ಧಿನಾ ಬೀಜಾದ್ಧಿನಾ ವ್ಯಕ್ತಿನಃ ವಾರಿದಾತ್ |
ಭತಾದ್ಧಿನಾಪಿ ನ ಚ್ಛಾಯಾ ವಿನಾ ಧರ್ಮಾನ್ಯ ಸಂಪದಃ || ೧೯೮

ಬೀಜವಿಲ್ಲದೆ ಮೊಳಕೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಮೋಡವಿಲ್ಲದೆ ಮಳೆಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ನೆರಳಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಸಂಪತ್ತುಗಳುಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (೫ : ೧೮)

ದಯಾಮೂಲೋ ಭವೇದ್ಧರ್ಮೋ ದಯಾ ಪ್ರಾಣಾನುಕಂಪನಂ |
ದಯಾಯಾಃ ಪರಿರಕ್ಷಾರ್ಥಂ ಗುಣಾಃ ಶೇಷಾಃ ಪ್ರಕೀರ್ತಿತಾಃ || ೧೯೯

ಧರ್ಮವು ದಯಾ ಮೂಲವಾದುದು, ಪ್ರಾಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೃಪೆಯನ್ನಿಡುವುದು ದಯೆಯು. ದಯೆಯನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರವೇ ಬೇರೆ ಗುಣಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. (೫ : ೨೧)

ಧರ್ಮಸ್ಯ ತಸ್ಯ ಲಿಂಗಾನಿ ದಮಃ ಕ್ಷಾಂತಿರಹಿಂಸತಾ |
ತಪೋ ದಾನಂ ಚ ಶೀಲಂ ಚ ಯೋಗೋ ವೈರಾಗ್ಯಮೇವ ಚ || ೨೦೦

ಆ ದಯಾ ಮೂಲ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹವೂ ಕ್ಷಮೆಯೂ ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿರುವಿಕೆಯೂ ತಪಸ್ಸು ದಾನವೂ ಶೀಲವೂ ಧ್ಯಾನವೂ ವೈರಾಗ್ಯವೂ ಚಿಹ್ನೆಗಳು. (೫ : ೨೨)

ಅಹಿಂಸಾ ಸತ್ಯವಾದಿತ್ವಮಚೌರ್ಯಂ ತ್ಯಕ್ತ ಕಾಮತಾ |
ನಿಷ್ಪರಿಗ್ರಹತಾ ಚೇತಿ ಪೋಕ್ತೋ ಧರ್ಮಃ ಸನಾತನಃ || ೨೦೧

ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡದಿರುವಿಕೆಯೂ, ಸತ್ಯವನ್ನು ಮಾತನಾಡುವಿಕೆಯೂ, ಕಳ್ಳತನವನ್ನು ಮಾಡದಿರುವಿಕೆಯೂ, ಸ್ತ್ರೀವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡುವಿಕೆಯೂ, ಪರಿಗ್ರಹಗಳಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆಯೂ ಧರ್ಮಗಳೆಂದು ಅನಾದಿಕಾಲದಿಂದಲೂ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. (೫ : ೨೩)

ಪಶ್ಯ ಧರ್ಮತರೋರರ್ಥಃ ಫಲಂ ಕಾಮಸ್ತು ತದ್ರಸಃ |
ಸ ತ್ರಿವರ್ಗಸ್ತ್ರಯಸ್ಯಾಸ್ತು ಮೂಲಂ ಧರ್ಮಕಥಾ ಶ್ರುತಿಃ || ೨೦೨

ನೋಡು, ಧರ್ಮವೆಂಬ ವೃಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವು ಫಲವಾಗಿದೆ. ಕಾಮವಾದರೋ ಆ ಫಲದ ರಸವಾಗಿದೆ. ಈ ಧರ್ಮಾರ್ಥ ಕಾಮಗಳೇ ತ್ರಿವರ್ಗವಾಗಿದೆ. ಈ ತ್ರಿವರ್ಗಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಕಥಾ ಶ್ರವಣವೇ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. (೨ : ೩೧)

ಧರ್ಮಂ ಪ್ರಧಾನಮರ್ಥಂ
ಧರ್ಮಾಂಘ್ರಿಪ ಫಲಮದರ್ಕೇ ರಸಮದು ಕಾಮಂ.

ಶಂಪ, ಆದಿಪು (೧೦ : ೫೦)

ಧರ್ಮಾರ್ಥೀ ಸರ್ವ ಕಾಮಾರ್ಥೀ ಧರ್ಮಾರ್ಥೀ ಧನಸೌಖ್ಯವಾನ್ |
ಧರ್ಮೋ ಹಿ ಮೂಲಂ ಸರ್ವಾಸಾಂ ಧನದ್ವಿ ಸುಖಸಂಪದಾಂ || ೨೦೩

ಧರ್ಮವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವನು ಎಲ್ಲಾ ಸುಖದಾಯಕ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವ
ವನು. ಧರ್ಮವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವವನೇ ಐಶ್ವರ್ಯ ಸುಖವುಳ್ಳವನು. ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಕಾರವಾದ
ಧನ, ಋದ್ಧಿ ಸುಖ, ಸಂಪತ್ತು ಇವುಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮವೇ ಮೂಲವಾಗಿದೆ. (೨ : ೩೩)

ಧರ್ಮಃ ಕಾಮದುಘಾ ಧೇನುಧರ್ಮಶ್ಚಿಂತಾಮಣಿರ್ಮಹಾನ್ |
ಧರ್ಮಃ ಕಲ್ಪತರುಃ ಸ್ವೇಯಾನ್ ಧರ್ಮೋಯಂ ನಿಧಿರಕ್ಷಯಃ || ೨೦೪

ಧರ್ಮವು ಇಚ್ಛಿಸಿದುದನ್ನು ಕೊಡುವ ಕಾಮಧೇನುವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮವು ಮಹಾಚಿಂ
ತಾಮಣಿರತ್ತವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮವು ಸ್ಥಿರವಾದ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷವಾಗಿದೆ. ಧರ್ಮವು ನಾಶವಾಗದಿ
ರುವ ನಿಧಿಯಾಗಿದೆ. (೨ : ೩೪)

ಮಿಥ್ಯಾತ್ವ ದೂಷಿತ ಧಿಯಾಮರುಚ್ಯಂ ಧರ್ಮಭೇಷಜಂ |
ಸದಪ್ಯಸದಿವಾಭಾತಿ ತೇಪಾಂ ಪಿತ್ರಜುಷಾಮಿವ || ೨೦೫

ಪಿತ್ರ ಪ್ರಕೋಪವುಳ್ಳವರಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಪದಾರ್ಥವಾದರೂ ಕೆಟ್ಟದಾಗಿ ತೋರುವಂತೆ
ಮಿಥ್ಯಾತ್ವದಿಂದ ಮಲಿನವಾದ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರಿಗೆ ಧರ್ಮವೆಂಬ ಔಷಧಿಯು ರುಚಿಸುವ
ದಿಲ್ಲವು. (೧ : ೮೭)

ಸಂವೇಗಃ ಪರಮಾ ಪ್ರೀತಿರ್ಧರ್ಮೇ ಧರ್ಮಫಲೇಷು ಚ |
ನಿರ್ವೇದೋ ದೇಹಭೋಗೇಷು ಸಂಸಾರೇ ಚ ವಿರಕ್ತತಾ || ೨೦೬

ಧರ್ಮದಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಫಲಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಪ್ರೀತಿಯು ಸಂವೇಗವೆನಿ
ಸುವುದು. ಶರೀರಭೋಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿಯೂ ವಿರಕ್ತನಾಗುವಿಕೆಯು ನಿರ್ವೇ
ದವೆನಿಸುವುದು. (೧೦ : ೧೫೭)

ಪ್ರಜಾಸಂತತ್ಯ ವಿಚ್ಛೇದೇ ತನುತೇ ಧರ್ಮಸಂತತಿಃ |
ಮನುಷ್ಯ ಮಾನವಂ ಧರ್ಮಂ ತತೋ ದೇವೈನಮಚ್ಯುತ || ೨೦೭

ಪ್ರಜಾಸಂತತಿಯು ವಿಚ್ಛೇದವಾಗದಿದ್ದರೆ ಧರ್ಮ ಸಂತತಿಯು ವೃದ್ಧಿಯಾಗುತ್ತದೆ.
ಆದುದರಿಂದ ಎಲೈ ನಾಶರಹಿತನಾದ ಸ್ವಾಮಿಯೇ! ಈ ಧರ್ಮವು ಮನುಸಂಬಂಧಿಯಾ
ದುದೆಂದು ತಿಳಿ. (೧೫ : ೭೩)

ತದಲಂ ಸ್ಪರ್ಧಯಾ ದಧ್ಯಂ ಯೂಯಂ ಧರ್ಮ ಮಹಾತರೋಃ |
ದಯಾ ಕುಸುಮಮ್ಯಾನಿ ಯತ್ಸುಕ್ತಿ ಫಲಪ್ರದಂ || ೨೦೮

ಹೋರಾಟವು ಸಾಕು. ನೀವುಗಳು ಮುಕ್ತಿಯೆಂಬ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡುವ
ಧರ್ಮವೆಂಬ ದೊಡ್ಡ ಮರದ ಕಂದದಿರುವ ದಯೆಯೆಂಬ ಹೂವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ
ಸಿರಿ (೩೪ : ೧೨೨)

ನ ಹಿ ಹಿತಮಿಹ ಕಿಂಚಿದ್ಧರ್ಮಮೇಕಂ ವಿಹಾಯ |
ವ್ಯವಹಿತಮಸುಮದ್ಯೋ ಧಿಗ್ವಿಮುಗ್ಧಾತ್ಮ ವ್ಯತ್ನಂ || ೨೦೯

ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಒಂದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಪ್ರಾಣಿಗಳಿಗೆ ಹಿತವಾದುದಾವುದೂ ಇಲ್ಲ.
ಅಂತಹ ಧರ್ಮದಿಂದ ರಹಿತವಾಗಿರುವ ಮೂರ್ಖರ ಆತ್ಮಚಿಂತನವನ್ನು ಧಿಕ್ಕರಿಸು.
(೭೧ : ೯೫೯)

ಹಿಂಸಾ ಪ್ರಧಾನ ಶಾಸ್ತ್ರಾದ್ಯಾ ರಾಜ್ಯಾದ್ಯಾ ನಯವರ್ಜಿತಾತ್ |
ತಪಸೋ ವಾಪಮಾರ್ಗಸ್ಥಾದ್ವೈಪಲತಾದ್ಯ ವಂ ಕ್ಷತಿಃ || ೨೧೦

ಹಿಂಸಾ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದಾಗಲಿ, ನಯರಹಿತ ರಾಜ್ಯದಿಂದಾಗಲಿ, ತಪ್ಪು
ದಾರಿಯಲ್ಲಿರುವ ತಪಸ್ಸಿನಿಂದಾಗಲಿ, ದುಷ್ಟಪತ್ನಿಯಿಂದಾಗಲಿ, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ ಹಾನಿಯುಂ
ಟಾಗುವುದು. (೭೨ : ೧೦೪೭)

ನಿರ್ವೃತಃ ಸಂಸ್ಕೃತೌ ದೀರ್ಘಮಶ್ವನ್ ದುಚ್ಚಾನ್ಯನಾರತಂ |
ಅಪಾರಂ ಪೇದಮಾಯಾತಿ ದುರ್ಭಿಕ್ಷೇ ದುರ್ವಿಧೋ ಯಥಾ || ೨೧೧

ದರಿವನು ದುರ್ಭಿಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ದುಖವನ್ನು ಹೊಂದುವಂತೆ, ವ್ರತವಿಲ್ಲದಿ
ರುವವನು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘಕಾಲದವರೆಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಖಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿ
ಸುವವನಾಗಿ ಅಪಾರವಾದ ಪೇದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. (೭೩ : ೧೬೧೨)